

SEL
KOMMUNE

KOMMUNAL PLANSTRATEGI 2020-2023

Vedtatt av kommunestyret 16.12.20, i sak 74/20

Innhold

1. Innledning og føringer	3
1.1. Planstrategi og oppbygging av dokumentet.....	3
1.2. Føringer og planer som har betydning for kommunens planbehov	3
2. Utviklingstrekk og sentrale utfordringer	5
2.1. Folk i Sel.....	6
2.2. Livet i Sel.....	7
2.3. Hva lever vi av i Sel.....	15
2.4. Det grønne og bærekraftige Sel.....	17
2.5. Det trygge og robuste Sel.....	20
2.6. Kommuneorganisasjon.....	22
2.7. Oppsummering av situasjons- og utfordringsbilde.....	23
3. Vurdering av kommunens planbehov 2020-2023	25
3.1. Kommuneplaner.....	25
3.2. Reguleringsplaner og andre arealrelaterte planprosesser.....	26
3.3. Tema- og sektorplaner.....	28
4. Planstrategiens handlingsdel 2020-2023	32
4.1. Kommuneplaner.....	32
4.2. Reguleringsplaner og andre arealrelaterte planprosesser.....	32
4.3. Andre planer – felles og sektorvise:	33
4.5. Regionale planer og satsinger	36
Kilder	37

1. Innledning og føringer

1.1. Planstrategi og oppbygging av dokumentet

Formålet med planstrategien er å klargjøre hvilke planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre for å legge til rette for ønsket utvikling i kommunen. Planstrategien skal være et hjelpemiddel i arbeidet med å prioritere nødvendige planer i valgperioden.

Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden.

Planstrategidokumentet har følgende oppbygging:

- Del 1: Innledning og føringer
- Del 2: Utviklingstrekk og sentrale utfordringer
- Del 3: Vurdering av kommunens planbehov 2020-2023
- Del 4: Planstrategiens handlingsdel 2020-2023

Prosess som ligger til grunn for utarbeidelse av planstrategien:

Kommunestyret vedtok i sak 18/20 organisering og forankring av arbeidet med kommunal planstrategi 2020-2023. Prosessen er fulgt i tråd med kommunestyrets vedtak, men justert ut i fra Koronasituasjonen og de utfordringer det har gitt både tidsmessig og organisatorisk.

Med bakgrunn i Koronasituasjonen ble folkehelseverkstedet organisert gjennom fem ulike arbeidsgrupper i stedet for en større samling. Hovedfunnene er oppsummert av folkehelsegruppa og ligger som kunnskapsgrunnlag for planstrategien.

Oppdatert folkehelseoversikt for 2020 er ikke ferdigstilt. Folkehelse er dermed viet stor plass også i selve planstrategidokumentet. Fullstendig og oppdatert oversikt legges fram som del av budsjett- og økonomiplandokumentet 2021-2024, slik det har vært gjort de siste årene.

1.2. Føringer og planer som har betydning for kommunens planbehov

Grunnlaget for utarbeidelse av kommunal planstrategi, er hjemlet i to lover:

- Plan- og bygningsloven, [§10-1 Kommunal planstrategi](#)
- Lov om folkehelsearbeid (folkehelseova), kapittel 2, [§ 5](#) og [§ 6](#)

I tillegg hjemler kommuneloven kravet om økonomiplan og årsbudsjett, og kobling mot plan- og bygningsloven, jfr. [§14-4](#):

1.ledd: Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp.

5.ledd: Økonomiplanen kan inngå i eller utgjøre kommuneplanens handlingsdel etter plan- og bygningsloven § 11-1 fjerde ledd.

Kommunens rolle som planmyndighet etter plan- og bygningsloven må videre ses i sammenheng med kommunens ansvar som beredskapsmyndighet, jf. sivilbeskyttelsesloven med tilhørende forskrift om kommunal beredskapsplikt. Plikten som beredskapsmyndighet følges blant annet opp i plansystemet etter plan- og bygningsloven.

1.2.1. Nasjonale føringer

I Kongelig resolusjon av 14.5.19, har Regjeringen vedtatt nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Disse er oppsummert i følgende hovedpunkter:

1. Planlegging som verktøy for helhetlig og bærekraftig utvikling
2. Vekstkraftige regioner og lokalsamfunn i hele landet
3. Bærekraftig areal- og transportutvikling
4. Byer og tettsteder der det er godt å bo og leve

Det er lagt til grunn at FNs 17 bærekraftsmål skal være en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen i kommuner og regioner.

Gjeldende statlige planretningslinjer og -planbestemmelser:

Statlige planretningslinjer (SPR) brukes for å konkretisere de nasjonale forventningene til planleggingen og markere nasjonal politikk på viktige områder i planleggingen.

Statlige planretningslinjer kan gjelde for hele landet eller et geografisk avgrenset område og skal legges til grunn ved statlig, regional og kommunal planlegging; og enkeltvedtak som statlige, regionale og kommunale organer treffer.

1.2.2. Regionale føringer

Regional planstrategi er det eneste obligatoriske planverktøyet på regionalt nivå. Den utarbeides av fylkeskommunen (regional myndighet) i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av planarbeidet.

Innlandet fylkeskommunes regionale planstrategi 2020-2024 - *Innlandsstrategien*, ble vedtatt av fylkestinget 23.9.20. Strategien legger føringer for hva innlandssamfunnet skal satse på de neste fire årene. Det er spesielt tre områder som blir framhevet i strategien og som også får egne regionale planer: *Det inkluderende Innlandet, samfunnssikkerhet og klima, energi og miljø*. I tillegg er det en del planer fra henholdsvis tidligere Oppland og Hedmark som videreføres inntil videre.

Regionale planer:

Fylkesplanleggingen skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal planlegging.

Regionale planer og retningslinjer som har betydning for Sel kommune:

- Regional plan for verdiskaping 2018-2030
- Regional plan for kompetanse 2018-2030
- Regionalplan for samferdsel 2018-2030
- Regional plan for Gudbrandsdalslågen med sidevassdrag
- Regional plan for vannforvaltning i Glomma 2016-2021
- Regional plan for samfunnssikkerhet og beredskap 2018-2021
- Regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland
- Regional plan for folkehelse 2018-2022
- Regional plan for klima og energi 2013-2024
- Regional plan for Rondane og Sølknkletten - 2013

1.2.3. Kilder for utarbeidelse av planstrategien

Det er et bredt kilde- og statistikkgrunnlag som ligger til grunn for utarbeidelse av den kommunale planstrategien. Utdypende [kildeoversikt](#) ligger til slutt i dokumentet.

Statistikkgrunnlaget er bredt, og det er utfordrende å ha tidsmessig oppdatering på alle variabler. Dette spesielt i lys av forhold som er i rask endring, eksempelvis befolkningsutvikling.

2. Utviklingstrekk og sentrale utfordringer

Ved å sammenligne statistikk for Sel med nabokommuner, fylkestall og landsgjennomsnitt, kan en få et inntrykk av hvordan det er å leve i Sel i forhold til andre steder. Her kan det også dukke opp klare forskjeller mellom Sel og andre, som danner grunnlag for et utfordringsbilde for kommunen med områder som det må satses på for å oppnå en bærekraftig utvikling. Likeledes kan tidsserier i kommunen over tid, gi et bilde på egen utvikling.

2.1. Folk i Sel

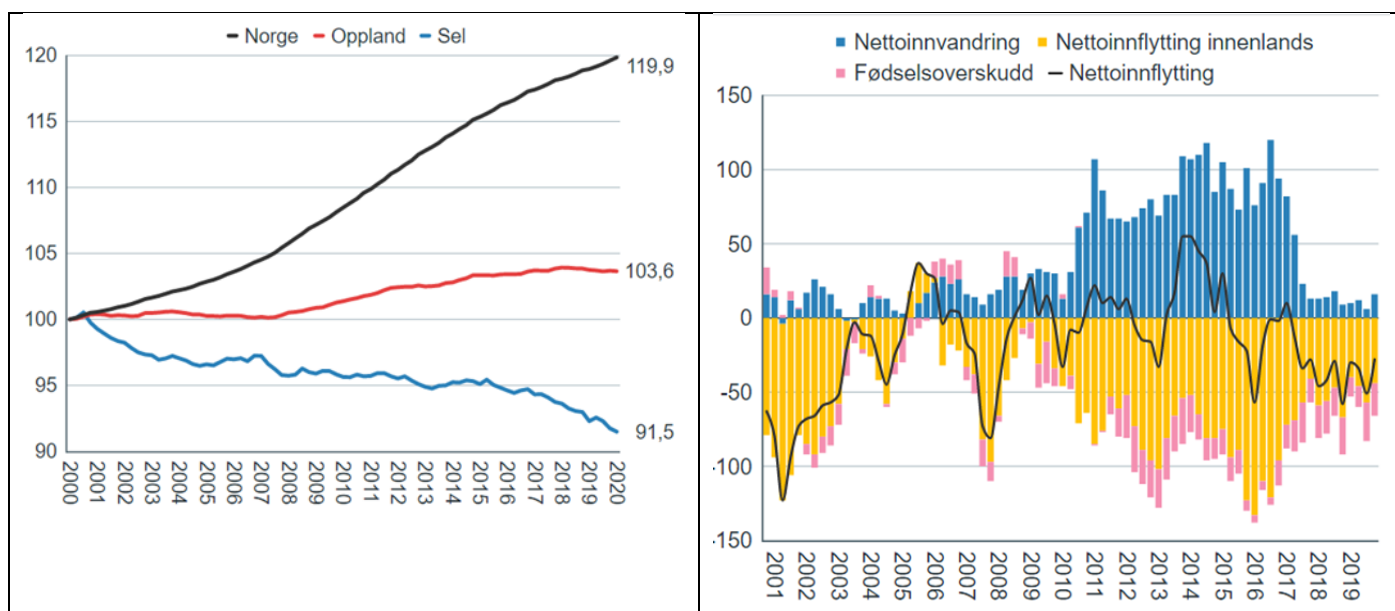

2.1.1. Folketall og befolkningsframskriving

Norges befolkning har de siste 30 årene økt fra 4,2 millioner til 5,4 millioner. Samtidig viser NAV's omverdenanalyse for 2019 at Innlandet har hatt befolkningsvekst de siste 10 årene, men i langt lavere grad enn for landet som helhet. Videre framover forventes det at byregionene rundt Mjøsa vil øke, mens regionene i Østerdalen og Gudbrandsdalen vil få stagnasjon eller tilbakegang.

Folketallet i Sel har vært i gradvis tilbakegang i mange år. De siste 20 årene har det blitt ca. 600 færre innbyggere i kommunen.

Tabell 1 viser henholdsvis indeksert befolkningsutvikling i Sel, relatert til fylkes- og landsnivå og en sammenstilling på årsaker til negativ befolkningsutvikling. Kilde: Telemarksforskning, 2019

Pr 1.juli 2020 var det **5686** innbyggere i Sel - en nedgang på **103** fra samme tidspunkt i **2019**. Det er en betydelig økt nedgang bare i forhold til perioden **1.kvartal i 2019 - 1.kvartal 2020**, der nedgangen var **50**.

En framskriving av innbyggertallet i Sel kommune viser følgende forventede utvikling:

Innbyggertall **2050**: 5129

Befolkningsvekst **2020-2050**: -650 personer/-10,7 %

Figur 1, kilde: SSB/regionale befolkningsframskrivinger, august 2020

2.1.2. Demografi

I tillegg til utvikling i innbyggertall, er *innbyggersammensetning* en viktig indikator for prioriteringer.

Når det gjelder andelen innbyggere over 70 år, viser SSB's regionale befolkningsframskrivninger pr august 2020 følgende utvikling fram mot **2050**:

Alder	2020		2050	
	Antall	Andel av befolkningen	Antall	Andel av befolkningen
Over 70 år	1000	17,4 %	1479	28,9 %
Over 80 år	374	6,5 %	816	15,9%

Figur 2, kilde: ssb: Regionale befolkningsframskrivninger, 2020

Antall personer i yrkesaktiv alder 20-66 år pr 80 åring endrer seg fra 11,2 % i 2019 til 8,7 % i 2025 og 5,4 % i 2040. Landsgjennomsnittet er 9,0 %, 7,7 % og 4,5 % (kilde: Kommunebilde, Fylkesmannen 2020).

Pr. 1.1.20 er det ca. 30 flere menn enn kvinner totalt i Sel. Det er større ubalanse i enkelte aldersgrupper. - I aldersgruppa 20-39 år, hvor det er mest vanlig å få barn, er det totalt 65 flere menn enn kvinner. I fylkesstatistikken for Oppland i 2017, var Sel en av kommunene med størst skjevhet i kjønnsfordelingen i aldersgruppa 20-39 år med rundt 80 kvinner pr 100 menn.

2.1.3. Innvandring og etnisitet

Det er per 1.1.2020 registrert 376 personer med innvandrerbakgrunn i Sel. Dette utgjør 6,6 % av totalt innbyggertall i kommunen. For Innlandet er andelen 9,8 % og for landet totalt er andelen 14,7 %. Til sammenligning var andelen henholdsvis 4 % (kommune), 6,3 % (fylke) og 11,4 % (landet totalt) i 2012.

Størst bosetting av flyktninger i Sel skjedde i perioden 2014-2016. Siden har det vært bosatt ca. 10 flyktninger årlig i tråd med anmodning fra IMDI. I tillegg har også arbeidsinnvandring fra EØS-området bidratt til å øke andelen innbyggere med innvandrerbakgrunn de siste 10 årene. -

Utviklingen viser at Sel kommune er et flerkulturelt samfunn med innbyggere fra til sammen ca. 40 nasjoner. Størst andel er fra Syria, Polen, Eritrea, Litauen og Somalia.

2.2. Livet i Sel

Det er med bakgrunn i utfordringer/satsingsområder som ble vurdert på folkehelseverkstedet våren 2020, samt årets tema for den nasjonale folkehelseprofilen - *sosialt bærekraftige lokalsamfunn*, at situasjonen knyttet til oppvekst, levekår og folkehelse presenteres. Dette er supplert med annen tilgjengelig statistikk.

2.2.1. Barn og unges oppvekstkår

Oppvekst og levekår er viktige premisser for livskvalitet. Familien danner grunnlag for barns livskvalitet og psykiske helse.

Familieøkonomien har mye å si for barns oppvekst. Vi vet at mange risikofaktorer følger med når barn vokser opp i familier med lav inntekt over tid. Det er viktig at kommunen har oppmerksomhet på lavinntektsfamilier og andre utsatte familier.

Tidsserien fra 2013-2017 som viser barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året, viser følgende utvikling:

	2013	2014	2015	2016	2017
Antall	108,0	120,0	129,0	113,0	116,0
Prosent	9,0	10,3	11,2	10,2	10,7

Kilde: Bufdir.

Når det gjelder barn og unges opplevelse av egen familieøkonomi, oppga 2 % av ungdommene i Sel at de hadde dårlig råd hele tiden eller stort sett hele tiden (Ungdataundersøkelsen for 2018). Til sammenligning var tilsvarende tall for fylke og landet som helhet 4 %.

Barnevernet i Sel har over flere år ligget markant over landsgjennomsnittet hva angår antall meldinger, undersøkelser og tiltak. Barnevernet har høyt fokus på å utvikle arbeidet i forhold til dette. For at barn og foreldre skal kunne takke ja til tiltak må de trygges og ha tilbud som er tilpasset deres behov. Begge disse avgjørende elementene arbeides det godt med. Tjenesten har skolert samtlige ansatte i traumebevist tilnærming, og søkt og fått støtte til arbeidsmetoden GROW. I tillegg er arbeider med å opprette en egen tiltaksbank godt i gang. Forholdsvis mange barn i Sel har bodd i fosterhjem. Målet lokalt og nasjonalt er at barn skal kunne vokse opp i hjemmet. Dette krever differensierte tiltak, og et samordna hjelpeapparat.

Barnehager og skoler har gjennom lov ansvar for å ivareta barn og unges psykososiale miljø. - For barnehagene i Sel er det innført tilstandsrapportering til kommunestyret fra og med barnehageåret 2018/2019. Relevante indikatorer i brukerundersøkelsen er "trivsel" og "Respektfull behandling". For 2020 var resultatet følgende:

Indikator	Selbarnehagene 2020	Snitt i Norge 2020
Trivsel	5,4	5,3
Respektfull behandling	5,5	5,5

Tabell 2 viser gjennomsnitt pr dimensjon for alle barnehager i Sel. Brukerundersøkelsen gjennomføres av foreldre med barn i barnehagene. Våren 2020 var svarprosenten 42. Skala er fra 1-6, der 6 er best (kilde: Tilstandsrapport for Selbarnehagene 2019/2020).

Læringsmiljø er en av de pliktige indikatorene skoleeier rapporterer på i sin tilstandsvurdering av grunnskolen. Mål- og resultatutvikling på dimensjonene *trivsel*, *mestring* og *mobbing* i Sel-skolen over tid, viser at det er god trivsel blant elevene. Foreldrene viser god samstemmighet i forhold til syn på elevenes trivsel. Resultatene er i tråd med målsettingen.

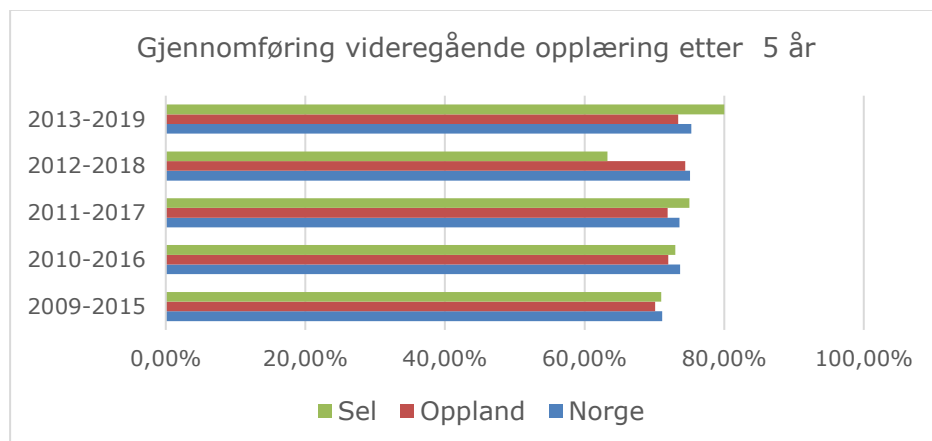
Når det gjelder *mobbing*, viser Elevundersøkelsen på 7. og 10. trinn at det er en økende andel elever som opplever mobbing fra 2015 til 2019. - Dimensjonen har grunnlag i spørsmål som nyanserer bildet noe. Dette gjøres det nærmere rede for i tilstandsrapporten for 2019 som legges fram for kommunestyret. - Både FHI's folkehelseprofil for 2020 og Fylkesmannens kommunebilde for 2020 kommenterer imidlertid forholdet:

I elevundersøkelsen oppgir en høy andel elever at de har blitt mobbet av andre elever, voksne og digitalt (Fylkesmannen: Kommunebilder 2020).

Skoler og barnehager i Sel kommune deltar i Utdanningsdirektoratets satsning på Inkluderende barnehage- og skolemiljø.

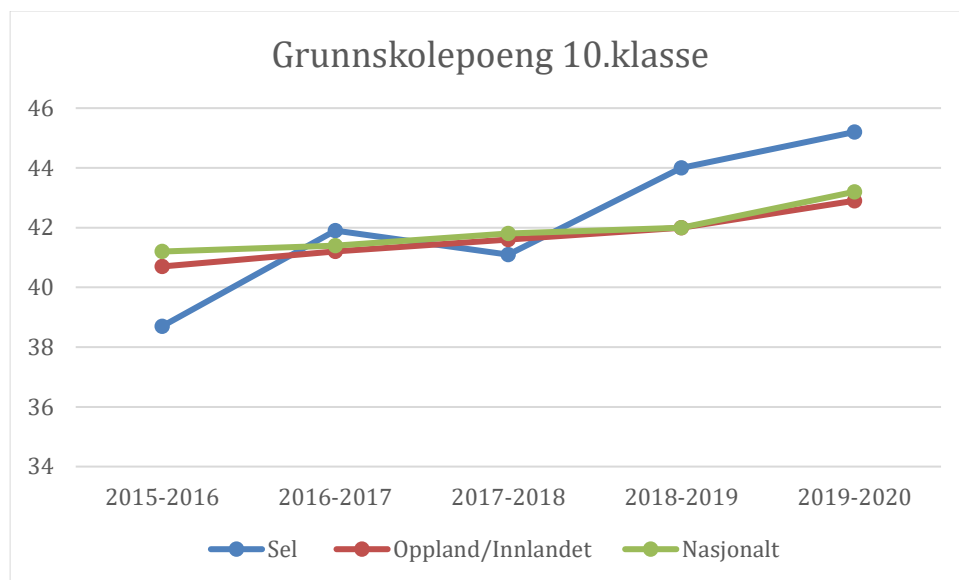
Fullført videregående opplæring blir vurdert som grunnlaget for en vellykket inngang og senere karriere i arbeidslivet. Bestått videregående opplæring vil også ha stor betydning for en aktiv deltakelse i samfunnslivet.

Figur 3 viser statistikk over gjennomføring i videregående opplæring etter 5 år (fullført og bestått på normert/mer enn normert tid). Oversikten viser at Sel med unntak av kullet 2012-2018, har en stigende utvikling og ligger over lands-/fylkessnittet (kilde: Udir/Tilstandsrapport videregående opplæring Oppland fylkeskommune 2015-2019):

Resultater fra grunnskolen er den viktigste enkeltfaktoren som kan predikere om elever vil gjennomføre videregående opplæring (kilde: Udir, Utdanningsspeilet 2019). Grunnskolepoeng er et samlet mål for elevenes karakterer i fag ved avslutningen av 10. trinn.

Figur 4 viser utvikling i grunnskolepoeng i Sel sammenlignet med fylkes- og landssnittet siste fem år (kilde: Udir/Skoleporten):

Ovennevnte resultater viser at Sel har hatt en positiv utvikling de siste årene når det gjelder grunnskolepoeng. Samme trend viser også gjennomføring etter vg1, der Sel har ligget over fylkessnittet både i 2018 og 2019 med gjennomføringstall på ca. 94 %. Tall for fylket var henholdsvis 87 % i 2018 (Oppland) og 91,4 % i 2019 (Innlandet).

I tillegg til grunnskolepoeng er sosiale forhold og psykisk helse påvirkningsfaktorer for gjennomføring. Frafallet i videregående opplæring for elever fra Sel kommune har vært relativt stabilt etter 2008, dog med en liten nedgang de siste årene. I 2016-2018 (årlig gjennomsnitt) var det ca 20 %. Tilsvarende årlig gjennomsnitt i perioden 2012-2014 var 22 %.

En tredje faktor som påvirker elevers gjennomføringsgrad, er tilgang på læreplasser for å kunne fullføre yrkesforberedende utdanningsprogram. - Sel kommune som lærebedrift har økt antall læreplasser i egenregi de siste fire årene. Gjennom den nasjonale samfunnskontrakten mellom staten og partene i arbeidslivet, er fokuset på økning av læreplasser også styrket. Utfordringen i Nord-Gudbrandsdal viser imidlertid at det ikke er mangel på læreplasser, men læringer. Dette i tråd med negativ elevtallsutvikling.

Ungdata er lokale ungdomsundersøkelser som tilbys til alle landets kommuner og fylkeskommuner. Undersøkelsen dekker helheten i ungdoms liv og omfatter et bredt spekter av temaområder.

Tabell 3 viser nøkkeltall for elevene i ungdomsskolene i Sel i 2015 og 2018. Svarprosenten i 2018 var 78 %. Det var planlagt ny gjennomføring i 2020, men pga koronasituasjonen er den utsatt. Kilde: Ungdata.no. Se [resultater ungdata i Sel](#) for utfyllende informasjon:

	2015	2018
Har en fortrolig venn	91 %	95 %
Fornøyd med lokalmiljøet	72 %	63 %
Fornøyd med skolen	71 %	64 %
Er med i organisert fritidsaktivitet	50 %	64 %
Har vært tydelig beruset	19 %	19 %
Prøvd hasj eller marihuana	2 %	3 %
Har blitt mobbet minst hver 14. dag	5 %	10%

2.2.2. Trivsel, levekår og folkehelse

Av de som svarte på levekårsundersøkelsen i 2018, svarte 88,5 % i Sel at de trivdes godt eller svært godt. Tilsvarende tall i 2014 var 93 %. - For Oppland som helhet var tilsvarende tall i 2018 90 %. Trivsel ser ut til å ha sammenheng med andre levekår. Kvinnene svarer at de trives bedre enn menn, eldre trives bedre enn yngre. De som er født i Norge trives bedre enn de som ikke er det. De med lav bruttoinntekt trives dårligere enn de med høy.

Når det gjelder vurdering av egen helsetilstand svarer 75,3% av innbyggerne i Sel god/meget god (leveskårsundersøkelsen 2018). Dette er litt over fylket som helhet (73%). Tilsvarende tall for Sel i 2014, var 76 %. - Andelen som oppfatter helsen si som god har gått ned hos de med lavere utdanning siden 2014-undersøkelsen, og holdt seg uendret hos de med høyest utdanning.

Arbeid gir tilgang til viktige helsefremmende ressurser som sosiale relasjoner, identitet, personlig vekst, og økonomisk trygghet. Høy sysselsetting der også personer med redusert arbeidsevne

har et arbeid å gå til, vil være positivt for folkehelsen. Gruppen som mottar uføreytelser er en utsatt gruppe helsemessig (fysisk og psykisk) og materielt. Hvor mange som mottar uføreytelser er en indikator på helsetilstand, men må ses i sammenheng med næringslivet, utdanningsnivået og jobbtilbudet i kommunen (se mer utfyllende om sistnevnte under punkt 2.3).

Utvikling legemeldt sykefravær i Sel, sammenlignet med fylkes- og landssnitt:

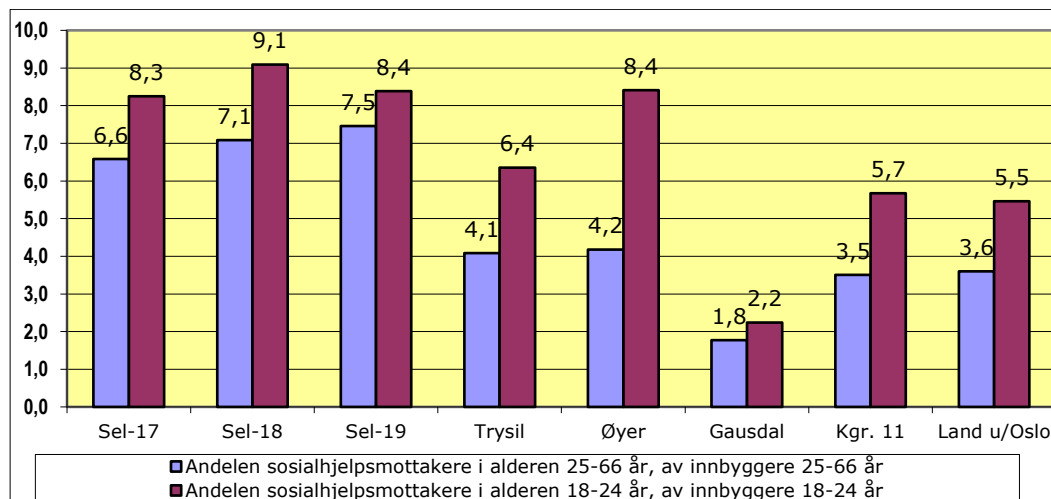
1. kvartal	2016	2017	2018	2019	2020
Innlandet	5,7	6,0	6,1	6,0	6,8
3437 Sel	5,2	5,2	5,8	5,9	8,3

Figur 5 viser kvartalsvis legemeldt sykefravær etter bostedskommune. Utviklingen i Sel har holdt seg relativt stabilt under fylkessnittet, med unntak av 1.kvartal 2020. Andel legemeldt sykefravær med årsak i koronapandemien var større i Sel enn i andre sammenlignbare kommuner i 2020. Dette med bakgrunn i stort og tidlig smitteutbrudd. Kilde: Nav.

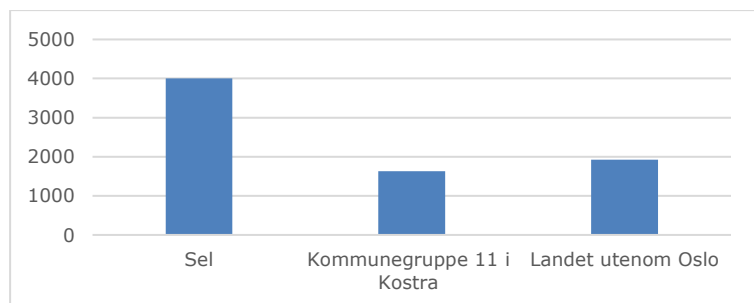
Andelen uføretrygde fra 18 til 66 år i Sel har økt noe de siste fem årene. Dette følger også lands- og fylkestrenden, men prosentandelen i Sel ligger over både landssnitt (10,4 %) og fylkessnitt for Innlandet (13,6%) pr mars 2020. - I perioden 2012-2014 var 9,8 % av nevnte aldersgruppe uføretrygdet i kommunen (årlig gjennomsnitt), dvs. 423 personer. Pr mars 2020 er andelen 14,2 %, dvs. 488 personer (kilde: Nav 2020 - mottakere av uføretrygd fylke og kommune).

Sel kommune har over lengre tid hatt en krevende sosialstatistikk med stor andel stønadsmottakere. Årsakene er sammensatte. Sammenlignet med andre kommuner og landssnittet, ligger Sel høgt både når det gjelder andel/antall mottakere av stønad til livsopphold, og nivå på utbetaling.

Figur 6 viser andel sosialhjelpsmottakere i ulike aldersgrupper. Sel ligger over snittet både i forhold til kommunegruppe 11 og landet u/Oslo. Tidsserien 207-2019 viser at andelen er økende for gruppa 25-66 år, men mer stabil for gruppa 18-24 år. Kilde: KOSTRA/SSB:

Figur 7 viser ytelser til livsopphold, netto driftsutgifter pr innbygger 2019 der Sel sammenlignes med snittet i kgr.11 og landet som helhet. I tillegg til at kommunen ligger høyt i forhold til netto driftsutgifter pr innbygger, er også stønadsperiode og antall langtidsmottakere økende. Snitt utbetaling pr mnd er imidlertid stabil fra 2018-2019. Kilde: Kostra/SSB:

Forventet levealder har steget gradvis for menn og kvinner i Sel, og ligger over både lands- og fylkessnittet.

- Årlig gjennomsnitt i perioden 2002-2016: 83,7 år for kvinner og 79,6 år for menn
- Årlig gjennomsnitt i perioden 2003-2017: 84,0 år for kvinner og 80,0 år for menn (høyest i Oppland)
- I 2019 var snittet 84,2 år for kvinner og 80,5 år for menn. Tilsvarende tall på fylkes- og landsnivå: 82,9 år/83,5 år for kvinner, 78,8 år/79,4 år for menn

Det er utilstrekkelig tallgrunnlag for å vise statistikk på sosiale helseforskjeller i kommunen, målt som forskjell i forventet levealder mellom utdanningsgrupper.

Tabell 4 viser andel av de spurte i levekårsundersøkelsen i Sel i 2014 og 2018, som opplevde at de hadde bra tilgang på følgende tilbud i nærområdet:

	2014	2018
Gode kollektivtransporttilbud	18 %	14,5 %
Mulighet for å treffe naboer og andre mennesker på off.møteplasser	59 %	63,6 %
Bra tilrettelagt idretts- og aktivitetstilbud	71 %	76,7 %
Bra tilgang på merkede sti- og løypenett sommer og vinter	87 %	92,9 %
Bra tilgang til trygge og opplyste stier/gang- og sykkelveier som er tilgj.	49 %	60,4 %

Tabellen viser at tilfredsheten er økt på alle tilbud med unntak av kollektivtransport. Dette støttes også opp av Ungdataundersøkelsen i 2018, der kun 32 % av de spurte i Sel opplever tilbudet som svært bra eller nokså bra, mot 57 % i fylket og 62 % på landsbasis. I FHI's folkehelseprofil for 2020 viser også dette at kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet.

Innbyggerne opplever god tilgang til sti-/løypenett og organiserte aktivitets-/idrettstilbud. Mye er tilrettelagt for at folk skal komme seg på tur: Turmeny, stolpejakt, rydding og merking av stier/løyper, kart, etc.

Frivillighetsregnskapet for idretten i Sel viser følgende tall (kilde: Sel idrettsråd):

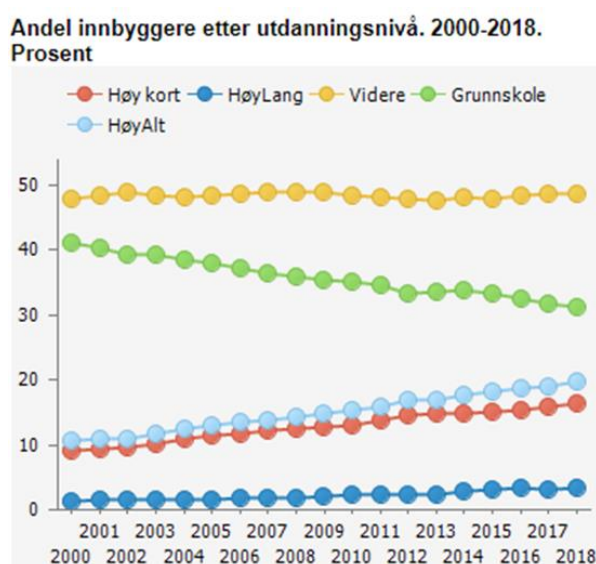
- Idrettsregistreringen 6-12 år og 13-19 år: Registrert til sammen ca. 680 medlemskap. Tilsvarende i overkant av 6 mill. i verdiskaping i denne aldersgruppa
- Alle aktive som er registrert: I overkant av 1500 innbyggere. Verdiskaping ca. 13,6 mill.

2.2.3. Like muligheter

Tabell 5 viser at Sel ligger under lands- og fylkessnittet på andel av innbyggere med høyere utdanning. Dette kan speile både nærings-/sysselsettingsstruktur og tilgang til høyere utdanning, men også sosioøkonomiske forhold. Kilde: Kommuneprofilen/SSB:

Høyeste fullførte utdanningsnivå	Sel	Innlandet	Landet
Grunnskole	31,1	29,9	25,6
Videregående oppl.	48,7	43,3	39,8
Høgskole, kort	16,4	20,7	23,9
Høgskole, lang	3,4	5,5	10
Uoppgitt	0,4	0,6	0,7

Figur 8 viser utvikling i utdanningsnivå i Sel i perioden 2001-2018. Grunnskoleutdanning som høyeste utdanningsnivå har hatt en gradvis reduksjon. Videregående opplæring (inkludert fagskole) er stabilt, men høgskoleutdanning kortere varighet har en økning. Kilde: Kommuneprofilen/SSB:

Andel med høyere utdanning	2000	2008	2013	2018
Menn	9,6	11,3	13,3	15,5
Kvinner	11,7	16,9	20,7	24,6

Tabell 6 viser utvikling i andel med høyere utdanning. Utviklingen viser en markert forskjell i utviklingen mellom menn og kvinner. Utviklingen kan gjenspeile nærings- og sysselsettingsstrukturen i

kommunen. Samtidig har nok desentraliserte utdanningstilbud på høgskolenivå bidratt til at flere kvinner har tatt høgskoleutdanning. Kilde: kommuneprofilen/SSB.

Gjennomsnittlig bruttointekt pr innbygger i Sel var i 2018 kr. 371 642. Dette er blant de laveste bruttointektene i Innlandet (nr. 44 av 48), og lavest i tidligere Oppland.

Når det gjelder inntektsforskjeller mellom menn og kvinner var de som følger i 2018:

Gjennomsnitt bruttointekt kvinner Sel: kr. 322 400. Landssnitt: kr. 382 000
Gjennomsnitt bruttointekt menn Sel: kr. 420 700. Landssnitt: kr. 550 300

I forhold til indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene, er forskjellen i inntekt mellom menn og kvinner lavere i Sel enn for landet som helhet.

Forholdet mellom andelen menn og kvinner i arbeidsstyrken sier noe om menn og kvinners arbeidstilknytning, som har stor betydning for likestilling, blant annet gjennom økonomisk selvforsørgelse. Graden av kjønnsbalanse gir en indikatorskår mellom 0 og 1, der 1 indikerer full likestilling. Indikatorskår i Sel i 2018 var 0,95. Dette var nesten på landssnittet (0,94).

Når det gjelder sysselsettingsandel etter innvandringsbakgrunn og kjønn, viser tallene i Sel for 2018 følgende:

- Befolkningen unntatt innvandrere: 65,2 %. Innvandrere: 51,4 %
- Når det gjelder sysselsetting etter innvandringsbakgrunn fordeler tallene seg slik:
 - Arbeidsinnvandrere: 75,0 % kvinner, 67,2 % menn
 - Familieinnvandrere: 59,1 % kvinner, 47,1 % menn
 - Flyktninger: 22,0 % kvinner, 41,6 % menn

(kilde: IMDI/ssb)

Forholdet mellom andelen menn og kvinner som jobber deltid sier noe om menn og kvinners tilpasninger i yrkeslivet. Å arbeide deltid har betydning for karrieremuligheter, lønn og pensjonsopptjening, men også muligheten til å prioritere familie i ulike livsfaser. I mange tilfeller sier også omfanget av deltid noe om mulighetsstrukturer i ulike yrker og i et lokalt arbeidsmarked. - I Sel har blant annet andelen barn i barnehage økt de siste årene, og kommunen har hatt 5-dagers skoleuke for 1.-4.klasse siden 2008. Like vel er det en betydelig forskjell i deltidsarbeid mellom menn og kvinner i 2018. Andel sysselsatte menn som jobber deltid er 25,5 %, mens tilsvarende tall for kvinner er 60,3 %. Dette gir en indikatorskår for likestilling på 0,42. Landssnittet er 0,46 (kilde: SSB).

Historisk sett har det vært lav valgdeltagelse i Sel, sammenlignet med fylkes- og landssnittet. Dette gjelder både Stortings- og kommune-/fylkestingsvalg. Unntaket er kommune- og fylkestingsvalget 2019, der valgdeltagelsen i Sel var på 70,7 %. Tilsvarende tall for landet og fylket, var henholdsvis 64,8 % og 63,3%.

	Andel kvinner	Andel rep under 40 år	Andel uten norsk landbakgrunn	Antall parti rep i kommunestyre
2011	44 %	36 %	8 %	5 (Ap,H,Sp,Sv,Krf)
2015	28 %	28 %	0 %	5 (Ap,Sp,H,Mdg,Sv)
2019	48 %	36 %	0 %	5 (Sp,Ap,H,Mdg,Sv)

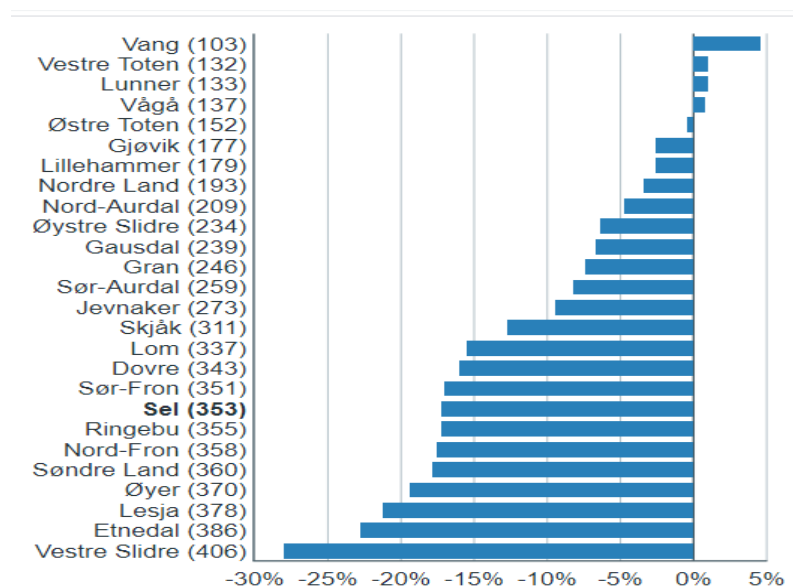
Tabell 7 viser utvikling i kommunestyrets sammensetning ved de tre siste kommunevalg (kilde: Sel kommune).

2.3. Hva lever vi av i Sel

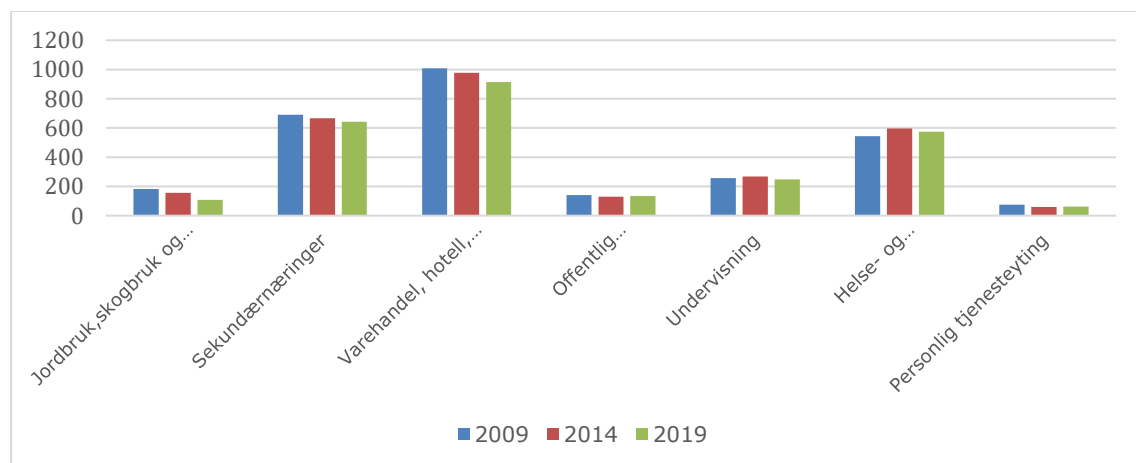

Arbeidsledigheten i Sel i januar måned har stort sett fulgt konjunktorene i landet som helhet etter 2001, men ligget noe høyere. I januar 2020 var 3,5 % av arbeidsstyrken i Sel helt ledige (99 personer). Tilsvarende tall for Innlandet var 2,1 % og landet som helhet 2,4 %. - Som følge av Koronasituasjonen har tallene svingt vesentlig 1.halvår 2020 med mars som måneden med høyest andel ledige både på lands-, region- og kommunenivå. Pr juli 2020 viser statistikken at Sel er nede igjen på et mer "normalnivå" med 3,7 % helt ledige (104 personer), mens tallene for Innlandet og landet som helhet er henholdsvis 3,8 % og 4,9 % (kilde: nav.no). Samtidig er tallene for Sel pr juli 2020 noe høyere enn på samme dato for tidligere år.

Figur 9 viser den relative arbeidsplassutviklingen i næringslivet i Sel og sammenligningskommunene i perioden 2009-2018. Tallet for kommunenavnet angir rangeringen blant alle kommuner i landet (kilde: Telemarkforskning):

Figur 10 viser sysselsetting etter bostedskommune Sel - utvikling i perioden 2009-2019. Kilde: SSB:

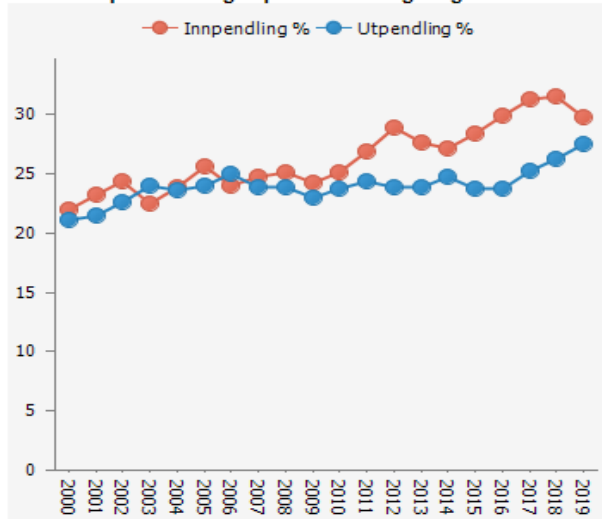
Figuren viser i hovedsak redusert eller stabil sysselsetting i alle næringer de siste 10 årene. Sysselsettingen innen landbruket i Sel har gått jevnt nedover. Av kommunens samlede verdiskaping utgjør landbruket og landbruksbasert industri 11 prosent.

Sekundærnæringene har også hatt reduksjon, særlig innen industri der store arbeidsplasser er lagt ned eller redusert de siste årene. Reduksjonen i industri er delvis kompensert med vekst i kraftutbygging/bygg- og anleggsvirksomhet. Helse- og omsorgstjenestene hadde en vekst mellom 2009 og 2014, denne kan tilskrives etablering av Nord-Gudbrandsdal lokalmedisinsk senter og en generell vekst knyttet til kommunal sysselsetting innen pleie- og omsorgssektoren. Fra 2014 til 2019 er det imidlertid en reduksjon. Her kan blant annet den gradvise nedbyggingen av døgnplasser ved DPS Bredebygden være en faktor. Varehandel og hotell viser også en reduksjon. Økt handelskonkurransen (netthandel og nabokommuner) og redusert tradisjonell hotelldrift kan være påvirkningsfaktorer.

Det er et betydelig potensial for sysselsetting knyttet til både eksisterende, og ny fritidsbebyggelse. I Sel er det ca. 2 100 fritidsboliger. Som oppfølging av den kommunale næringsstrategien ble det gjennomført en fritidsboligundersøkelse i 2019. Dette er et viktig kunnskapsgrunnlag både for å konkretisere tiltak som øker verdiskaping, og synliggjør eventuelle behov for å revidere retningslinjer for fritidsbebyggelse i revisjon av kommuneplanens arealdel. - Dette må sees i sammenheng med utfordringer knyttet til økt behov for helsetjenester, beredskap, naturinngrep og klimautslipp.

Sel er en nettoinnpendlingskommune. I 2015 var det 658 som pendlet ut og 838 som pendlet inn i kommunen. Med et par års unntak var det i perioden 2006-2015 en jevn stigning i nettoinnpendling til Sel.

Andel innpendlere og utpendlere. Valgt region. Prosent

Figur 11 viser innpendling og utpendling i Sel i 2019. Utviklingen siste år, viser en negativ utvikling i pendlingsbalansen sammenlignet med 2015. I 2019 var det 745 som pendlet ut og 832 som pendlet inn i kommunen (kilde: SSB). Tallene for 2019 kan blant annet tilskrives utviklingen knyttet til enkeltbedrifter innen entreprenørbransjen. En større entreprenør skiftet næringsadresse til en annen nabokommune, og en entreprenør i annen nabokommune har tiltrukket seg mye arbeidskraft fra Sel.

Behovet for omstilling i samfunns- og næringsliv er tydeliggjort på flere måter for Sel kommune det siste året. Vedtak om nedleggelse eller reduksjon av store og viktige arbeidsplasser vil utfordre sysselsettingsstrukturen ytterligere i forhold til 2019-nivået. - Situasjonen for næringslivet i lys av koronakrisen, har i tillegg synliggjort hvor raskt ting kan endre seg og hvor lite som kan forutses. Fokus på omstilling i næringsliv og kommuneorganisasjon, vil bli sentralt i videre planprioritering.

2.4. Det grønne og bærekraftige Sel

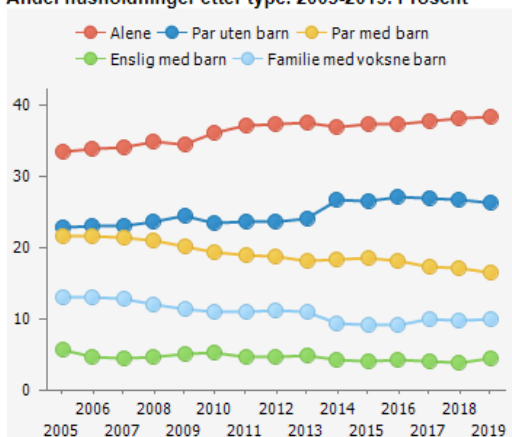

2.4.1. Bosetting i kommunen

Bosettingen er spredt over hele kommunen, med en konsentrasjon i grendene Sel, Sjoa, Heidal og Otta. Det har vært en viss tilflytting fra utkantene av kommunen og til tettstedene, både av eldre og yngre innbyggere. I følge SSBs tall, bodde ca. 53 % av innbyggerne i Sel i tettsteder i 2019.

Det er i dag mer vanlig å bo alene enn for en del år tilbake, jfr. figur 12. Dette skaper etterspørsel etter flere boliger. Tendensene vil trolig fortsette også i årene som kommer. Så lenge samlet folketall ikke øker, kan imidlertid etterspørselen bli mindre.

Andel husholdninger etter type. 2005-2019. Prosent

Figur 12 viser at andelen aleneboende og par uten barn har økt i perioden 2005-2019, mens det er en reduksjon i de andre gruppene. Dette harmonerer også med den demografiske utviklingen, samt endring i familiemønster.

FHI's folkehelseprofil for 2020 viser også at det er en relativ høyere andel innbyggere over 45 år som leier bolig i Sel (16 %) enn på fylkes- og landsnivå (hhv. 13 og 12 %).

I flere år har det vært en tendens at eldre ønsker å bytte ut store eneboliger der de har bodd i mange år, for å kjøpe en mindre leilighet som er sentralt plassert i forhold til ulike servicefunksjoner. Dette har skapt behov for leiligheter, rekkehus eller blokk/terrassehus i eller ved sentrum.

Flom, skred og steinsprang legger klare begrensninger på arealbruken både nede i dalbunn og i dalsidene. I tillegg er det en rekke andre faktorer det også skal tas hensyn til, som for eksempel dyrka mark, byggegrenser til veg, jernbane, kraftledninger og vassdrag. Forholdet til støy, klima og energi, samordnet areal og transportplanlegging, universell utforming med mer innebærer klare målkonflikter.

Rundt Otta viser de ulike hensynssonene at tilgjengelig areal er svært begrenset. Dette skaper utfordringer for blant annet boligbygging. Det er behov for tilgjengelige tomter for boliger i nærheten av Otta.

Kommunen må ha et variert botilbud. Areal for nye boliger må stå i forhold til forventet behov, men samtidig skal det drives en arealpolitikk som stimulerer til økt boligbygging og tilflytting. Det er en økende grad av sentralisering, det tilsier at hovedtyngden av utbyggingsområdene bør lokaliseres i tilknytning til tettstedene, samtidig som det skal finnes muligheter for spredt boligbygging.

Sel kommune har vedtatt «Utviklingsstrategi mot år 2035», som er et strategidokument som skal bidra til å styrke Otta som et attraktivt og levende regionsenter for Nord-Gudbrandsdalen. Det er utarbeidet en reguleringsplanen tar utgangspunkt i dette og gir grunnlag for videreutvikling av Otta som by- og regionsenter. Det fokuseres på gode fortettingsgrep og rasjonell arealbruk i sentrum. Det bygges mer i høyden og er lagt til rette for en funksjonsblanding med bl.a. flere leiligheter i sentrum, noe som gir liv og aktivitet. Gode løsninger for de gående og syklende i sentrum vektlegges samt løsninger for bil og parkering. Utformingen av gater og plasser vil danne viktige rammer og premisser for et aktivt byliv.

2.4.2. Sel som nasjonalparkkommune

Rondane ble vernet som landets første nasjonalpark i 1962 og utvidet i 2003. Sel kommune ble i 2008 tildelt status som nasjonalparkkommune. Denne statusen ble videreført etter nye kriterier i 2020. - Høvringen, Mysusæter og Kampen er viktige inngangsporter til Rondane nasjonalpark. Rondane har 10 fjelltopper over 2000moh., og flere turisthytter med servering og overnattingsteder, og et nettverk av merkede stier.

Norge er det eneste landet i Europa som har intakte høyfjellsøkosystemer med bestander av villrein. Det er derfor et internasjonalt ansvar å ta vare på villreinen og de naturlige leveområdene som den er avhengig av.

For kommunen som bosettings og arbeidsmarked er det viktig å ta vare eksisterende bedrifter, i tilknytning til nasjonalparken. Nasjonalparken må være en ressurs for lokal verdiskaping. Turistbedriftene som er i nasjonalparken og influensområdet må ha rammevilkår som gjør at de kan konkurrere med andre turistbedrifter.

Som del av oppfølgingen av "Mulighetsstudien Spranget - Mysusæter", arbeides det med tiltak som kanaliserer ferdsel bort fra Spranget og sårbare områder i nasjonalparken, og samtidig bidrar til å styrke Mysusæter som reiselivsområde.

2.4.3. Verdifullt kulturlandskap og kulturminner

Kulturminner og kulturmiljøer er uerstattelige kilder til kunnskap og opplevelse. Det er viktig med en bruk og forvaltning som ivaretar de kulturhistoriske verdiene.

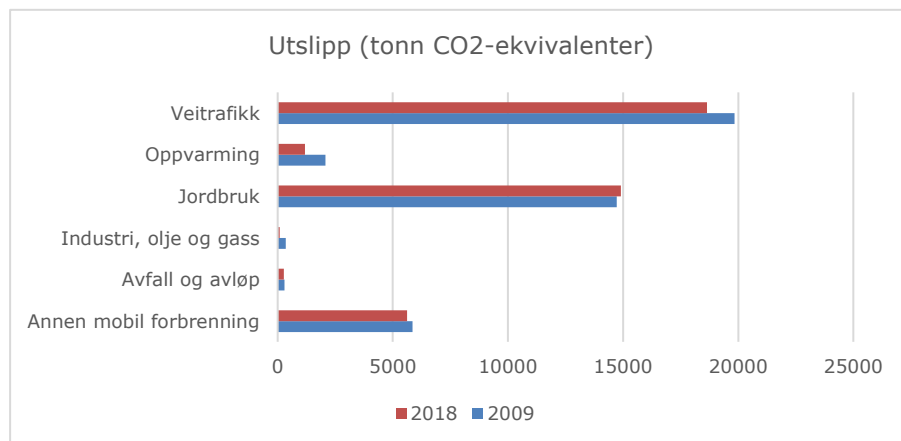
I Sel er Heidal med seterområder registrert som et verdifullt kulturlandskap. De gamle gardsanleggene ligger på rekke, og oppe i lia på baksida ligger de gamle husmannsplassene. Kulturlandskapet bærer preg av å ha lang kontinuitet i bruk, området framstår i dag som et levende kulturlandskap der store arealer fortsatt holdes i hevd med beite. Seterområdene har også vært i bruk i flere århundrer.

Kvitskriuprestene i Uldalen er jordpyramider som er opptil seks meter høye søyler som er utformet i morene med et høyt innhold av silt og en steinblokk på toppen. Prestene er et fredet naturminne.

Sel kommune har lange tradisjoner innen bergverk og steinindustri. Steinindustrien er en viktig del av næringsgrunnlaget i kommunen og har vært viktig opp gjennom tidene.

2.4.4. Klima og energi

Klima- og miljøperspektivet skal være gjennomgående i alt kommunalt planarbeid. Samordna planlegging og arealbruk, samfunnsikkerhet og beredskap, transportløsninger, energibruk og forbruk i husholdningene, er alle områder der global tenkning og lokal handling må gå hånd i hånd. Overgangen fra lineær økonomi med en forenklet beskrivelse bruk-kast, til sirkulær økonomi med bedret ressursutnyttelse og redusert avfall, vil endre måten vi lever på også i Sel.

Figur 13 viser "utslippsregnskapet" for Sel kommune, og utviklingen i perioden 2009-2018 (kilde: Miljødirektoratet/utslipp av klimagasser i kommuner)

Kommunen skal være en pådriver for å bygge miljøvennlige bygg, med særlig fokus på bioøkonomi og økt bruk av tre. Bygging av nye boliger for funksjonshemmede på Otta i 2018, er et eksempel på dette. Bygget som er på ca. 2 000 m² ble utført i massivtre, og var det første i sitt slag i Gudbrandsdalen.

Varmeenergien skal i størst mulig grad produseres av lokale ressurser i lokale anlegg. Både på Otta og i Heidal er det bygd biobaserte fjernvarmeanlegg med flisfyring, som er av de mest miljøvennlige alternativene i vårt skogdistrikt. Kommunen har bidratt med å benytte fjernvarme i alle kommunale formålsbygg der dette er tilgjengelig, og på Otta er det gitt konsesjon slik at det kan pålegges tilknytningsplikt til fjernvarme for nye bygg. For å øke bruken av fornybar energi, vil en fortette sentrum og legge til rette for videre utbygging av fjernvarmenettet.

Utslippsreduksjon skal også skje gjennom omlegging til ny teknologi, både på lavenergiløsninger til belysning, og med effektiv styring av lys, oppvarming og ventilasjon i bygg. - Energikartlegging på kommunale bygg i Sel er gjennomført, og budsjett-/økonomiplanen har årlig investeringsramme for tiltak som skal bidra til å redusere energiforbruket.

Ytterligere reduksjon av fossile utslipp vil blant annet bli gjort gjennom utskifting av den kommunale bilparken til elektriske kjøretøy. Prosessen er i gang, og en god del av bilparken vil bestå av elbiler fra 2020. Det er etablert ladestasjoner ved Sel rådhus, Selsro bo- og servicesenter og Heidalstun bo- og servicesenter.

Rosten kraftverk og Nedre Otta kraftverk representerer noen av de største vannkraftprosjektene i Norge de siste 20 årene. Årlig produksjon i Sel blir ca. 350 GWH, noe som tilsvarer strømforbruket til ca. 17 500 eneboliger. Sel kommune blir gjennom dette en stor nettoeksportør av fornybar energi

Ny landbruksplan for Sel og Vågå ble vedtatt av kommunestyret 26.10.20. Her er det satt et mål for årlig skogavvirkning på 25 000m³. Utfordringsbildet for skogbruket i Sel er generelt dårlig lønnsomhet, blant annet på grunn av:

- Prisnivå, dårligere betalt tømmer enn i sentrale strøk
- Driftskostnader, bratt terreng, transportproblemer, relativt lite tømmer/daa ved hogst

- Driftskapasitet, få entreprenører gir "kø" når mange vil avvirke skog samtidig
- Svært liten lokal foredling gir liten lokal verdiskaping

2.5. Det trygge og robuste Sel

Kommunen har et ansvar både for å forebygge alvorlige ulykker og begrense skadene ved kriser og katastrofer. Helt sentralt i dette arbeidet er gjennomføring av risiko- og sårbarhetsanalyser, en god beredskap og øvelser. Beredskapsarbeid krever samhandling på tvers av kommuner og forvaltningsnivå for å styrke den samla beredskapen, både forebyggende og operativt.

Både gjennom tilsyn og oppsummering i Fylkesmannens kommunebilde for 2020 får Sel kommune gode tilbakemeldinger når det gjelder samfunnssikkerhet og beredskap. - I tillegg til analyser, planverk og øvelser har kommunen de siste årene hatt hendelser som har satt beredskapen på prøve, men også bidratt til å styrke den helhetlige kompetansen både i kommuneorganisasjonen og lokalsamfunnet for øvrig. I tillegg til flere flommer de siste 10 årene kan brann ved Sel sjukeheim i 2019 og tidlig smitteutbrudd knyttet til Korona våren 2020 nevnes.

2.5.1. Volds- og ulykkesstatistikk

Vold og mishandling har et betydelig omfang og er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. Nesten en tredjedel av befolkningen i Norge (44% av menn og 22% av kvinnene) har blitt utsatt for alvorlig vold en eller annen gang i løpet av livet. Rundt fem prosent har blitt utsatt for alvorlig vold i løpet av oppveksten.

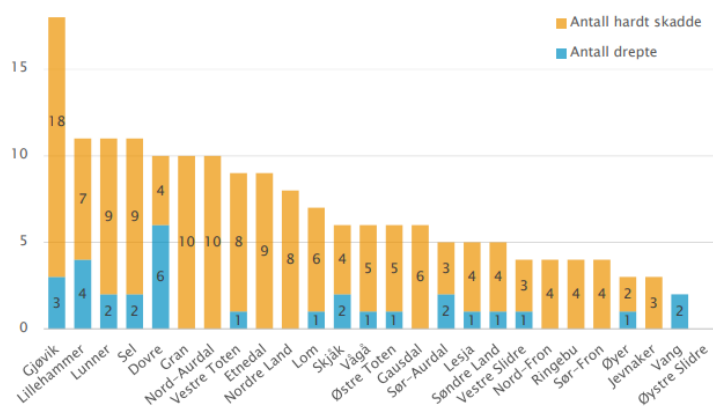
Figur 14 viser anmeldte lovbrudd i kategorien vold og mishandling (dette omfatter ikke seksuallovbrudd) oppgitt i antall anmeldelser og per 1000 innbyggere. Statistikken omfatter alle lovbrudd registrert av politiet og påtalemyndigheten som anmeldt i løpet av statistikkåret (gjerningssted i aktuell kommune eller fylke). For landet og fylket er det stabile tall, mens det for kommunen er litt stigning. Det er ikke oppgitt noen årsaksforklaring. Kilde: FHI/kommunehelse

År	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Geografi					
Hele landet	6,7	6,6	6,6	6,7	6,9
Oppland	4,8	4,9	4,7	4,6	4,5
Sel	3,5	4,0	5,4	5,7	5,3

Nasjonalt har det vært en betydelig nedgang i dødsfall som følge av ulykker de siste tiårene. Reduksjonen i dødsulykker, er blant annet begrunnet i færre dødsfall i trafikken. - På tross av denne nedgangen er skader og ulykker fremdeles en viktig årsak til uhelse og død. Det knytter seg også store samfunnsøkonomiske kostnader til skader.

Skadefeltet har som helhet et stort potensiale for forebygging, der iverksetting av effektive tiltak i mange tilfeller kan gi umiddelbar virkning (FHI 2019 - skadebildet i Norge). - Statistisk rapporteres skader blant annet etter innleggingsårsak i spesialisthelsetjenesten, fordelt på indikatorene *hoftebrudd*, *hodeskader* og *forgiftninger*. Indikatorene er valgt med bakgrunn i at skader og ulykker ofte rammer eldre (hoftebrudd), barn og unge (øvrige). I de ulike tidsseriene fra 2010-2017 har tallene for de ulike indikatorene ligget stabilt, og omtrent på lands- og fylkessnittet for hoftebrudd og hodeskader (antall innleggelser pr 1000 innbyggere), men lavere på forgiftning. Mer informasjon: <http://khs.fhi.no/webview/>.

Når det gjelder trafikkulykker, viser siste oversikt fra Statens vegvesen i Oppland (2015-2018) følgende tall når det gjelder kategoriene "Hardt skadde" og "drepte":

Figur 15 viser summen av drepte og hardt skadde etter kommune i Oppland 2015-2018. Sel er blant de kommunene med flest drepte og hardt skadde. Dette til tross for at ulykkestallet også i Sel har hatt en nedgang de siste 20 årene. Kommunen har sterkt trafikkerte veistrekninger som E6, Rv15, Fylkesveg 257 og 436 Kilde: SVV/Oppland fylke.

2.5.2. Trygt og sikkert drikkevann

Trygt og sikkert vann er et av de viktigste beredskapsmessige forutsetningene i et lokalsamfunn. Vann omgir oss over alt i en eller annen form, samtidig blir det stadig knappere ferskvannsressurser og hyppigere tørke- og flomepisoder, noe som truer ressursgrunnet for matproduksjonen.

I tillegg til drikkevann går det mye vann for å produsere maten vi spiser. Bedre utnytting av vannkvalitet og matproduksjon er viktig for kommunen. Kommunen leverer i dag mye og godt vann, men forsyningssystemet har behov for opprustning. Dette for å forebygge forringelse av vannkvaliteten. - Hovedplan for vannforsyning og avløp har som mål å levere nok vann, godt vann og sikkert vann til kommunens innbyggere. I henhold til Nasjonale mål for vann og helse, skal hovedplan VA sikre framdriften i opprustningsarbeidet og redusere lekkasjen av produsert drikkevann.

For å oppnå fastsatte mål og innfri myndighetskrav, må det investeres både i ledningsnett og anlegg. I hovedplan for vannforsyning og avløp er det prioritert 32 investerings- og saneringstiltak på ledningsnettet, og 22 driftstiltak. Til sammen utgjør dette investeringer på 140 millioner kroner over 10 år.

På bakgrunn av ROS-analyse ved vannverkene i 2019, ble det avdekket behov for å kunne forsyne kommunens innbyggere med vann i tørkeperioder/ved lekkasjer. Dette er fulgt opp både gjennom innkjøp, samarbeidsavtaler, opplæring av ansatte og utarbeiding av tiltaksliste med tilhørende tiltakskort ved langvarig brudd på vannforsyning. Implementering av sistnevnte er prioritert område for kommunens beredskapsarbeid i 2020.

Ved siste tilsyn fra Mattilsynet høsten 2019 (alle kommunale vannverk), ble det ikke gjort noen observasjoner som krevde forvaltningsmessig oppfølging.

2.5.3. Flomforebygging og -sikring

Siden 1938 har det vært 13 store «skadeflommer», 7 av dem de siste 13 årene. - Dette har ført til økt fokus på samfunnssikkerhet og beredskap i kommunen.

Flomforebygging både knyttet til enkelthendelser, og i et mer langsiktig, og overordnet perspektiv har høy prioritet. Det har de siste årene vært gjennomført flomsikringstiltak i kommunen, i samarbeid med NVE. Her kan flom- og erosjonssikring ved Slette i Nedre Heidal og flomverk mot Ottaelva ved Otta kjørebru nevnes.

Helhetlig flomsikring av Otta sentrum er et arbeid som har pågått i flere år, og som har vesentlig betydning for å sikre eksisterende bebyggelse og regionsenterets funksjon som knutepunkt både for næringsliv og offentlige tjenester. Kommunen er i dialog med NVE om slutføring av prosess der endelig planlegging og grunnerverv starter høsten 2020. Målsetningen er å ha grunnlag for oppstart av fysiske tiltak høsten 2021. I tillegg til egen-/distriktsandel vil kommunen bli utfordret på mange oppgaver som krever prioritet for å få til realisering i tråd med planene.

2.5.4. Helhetlig beredskap

Otta beredskapssenter ble etablert i 2015. Her er brann, ambulanse, Sivilforsvarets distriktslager og Røde Kors samlokalisert. Senteret ligger i umiddelbar nærhet til landingsplassen for luftambulanse, Politiet, legevakt og Nord-Gudbrandsdal lokalmedisinske senter - NGLMS. Det er også etablert godt samarbeid med frivillige (eks Sanitetskvinnene og Norsk Radiorelæliga).

Med bakgrunn i strukturelle endringer innen andre nødhjelpsetater, samt oppgaveforskyving fra spesialist- til primærhelsetjeneste, opplever det kommunale brannvesenet økt oppdragsmengde som er helserelevante. Dette stiller bredere krav til kompetanse.

2.6. Kommuneorganisasjon

2.6.1. Økonomisk utvikling

Kommunestyret vedtok i 2013 tre økonomiske handlingsregler for overordna økonomisk styring i Sel. Ved valg av nøkkeltall ble det lagt vekt på at de skal være lette og forstå og enkle å benytte i den praktiske økonomistyringen av kommunen. Det er følgende måloppnåelse ved regnskapsavslutning 2019 (pliktig årsberetning Sel kommune):

Handlingsregel 1: Korrigert netto driftsresultat skal over tid være 1,75 % av driftsinntektene.

Resultat: Korrigert netto driftsresultat utgjør 0,28 % av driftsinntektene.

Resultatet for 2019 er svakt sett i forhold til handlingsregel 1, men viser bedring i forhold til 2018. Etter pliktige og vedtatte avsetninger og hensyntatt netto premieavvik, er regnskapet gjort opp med et korrigert netto driftsresultat tilsvarende kr 1,7 mill.

Netto driftsresultat viser resultat etter finansposter. Dette er det mest brukte nøkkeltallet i kommunal økonomi, og det måler om kommunens drift går i balanse, dvs. forholdet mellom inntektene og utgiftene. Det anbefales generelt at kommunene bør ha et netto driftsresultat i regnskapet på minimum 1,75 % av driftsinntektene. Driftsregnskapet er gjort opp med et netto driftsresultat på kr 12,8 mill. Dette utgjør 2,06 % av driftsinntektene.

Handlingsregel 2: Disposisjonsfond skal over tid være 10 % av driftsinntektene

Resultat: Disposisjonsfond utgjør 10,3 % av driftsinntektene pr. 31.12.19. Dette er i samsvar med handlingsregelen som sier at disposisjonsfond skal over tid være 10 % av driftsinntektene. Det er viktig å merke seg at av sum disposisjonsfond på 63,8 mill. utgjør pensjonsfondet 34,6 mill. pr. 31.12. Pensjonsfondet er en regnskapsmessig føring som ikke er penger i bank. Det bør derfor ikke anvendes til andre formål enn framtidig tilbakeføring av premieavvik.

Handlingsregel 3: Netto lånegjeld skal over tid ikke overstige 70 % av inntektene

Resultat: Definisjon av netto lånegjeld er langsiktig gjeld korrigert for pensjon, utlån og ubrukte lånemidler. Netto lånegjeld utgjør nå 71 % av driftsinntektene.

Fylkesmannens vurdering:

Kommunen har tidligere hatt gode netto driftsresultater, men det var lavt i 2017 og 2018. Kommunen planla med negativt netto driftsresultat i 2019, og med en bedring i økonomiplanperioden 2019-2022. Kommunen har noe høyt gjeldsnivå og gjeldsbelastning, som har vært økende de siste årene. Det er planlagt for større investeringer og dermed økende nettolånegjeld gjennom økonomiplanperioden. Kommunen har grei likviditet og bra nivå på disposisjonsfondet, og vurderes totalt sett til å ha moderat økonomisk handlefrihet. Nedgang i befolkningen og flere eldre krever omstilling for å opprettholde handlefrihet fremover (www.fylkesmannen.no - kommunebilder 2020)

2.6.2. Kommunen som arbeidsgiver

Sel kommune er regionens største arbeidsgiver. Antall faste årsverk i 2019 (etter ansettelsesprosent) var 521 fordelt på 689 ansatte. Av de faste årsverkene, er andelen kvinner 81 % og menn 19 %.

Gjennomsnittlig årslønn kvinner og menn:

	2018	2019
Kvinner:	460 545	475 500
Menn:	489 912	496 877
Differanse:	29 367	21 377

Sykefravær: Sykefraværet i den kommunale organisasjonen gjenspeiler gjerne sykefraværet ellers i kommunen. Det samlede sykefraværet i 2019 var 6,9 %. Av dette var 0,9 % egenmeldt fravær. Tallet har ligget stabilt på +/- 7 % de siste 5 årene.

Heltidskultur:

Gjennomsnittlig stillingsstørrelse i faste årsverk 2019, var 75,66 % (2018: 76,16 %) Andel fast ansatte som jobbet heltid i 2019 var 301 ansatte. Dette utgjorde 43,68 % (2018: 291 ansatte, som utgjorde 43,62 %). - Kommunestyret vedtok overordnede retningslinjer for Heltidskultur i desember 2019.

2.7. Oppsummering av situasjons- og utfordringsbilde

Hovedutfordringen basert på situasjons- og utfordringsbilde er nedgang i innbyggertall, forskyvning av alderssammensetning og derigjennom redusert rammeoverføring fra staten.

Framskrevne befolkningsprognoser i siste planstrategiperioden (2016-2019) viste følgende forventede utvikling:

Folketall 2016: 5935 Framskrivning 2040: 5866

Innbyggertallet pr 1.7.20 (5686) viser at den framskrevne prognosen for 2040 i 2016, allerede er passert og at den negative folketallsutviklingen skjer enda raskere enn tidligere framskrivinger har vist.

Tilgangen på arbeidsplasser forsterker utfordringsbildet. Sel kommune står ovenfor en betydelig utfordring ved at flere store og sentrale bedrifter i kommunen har redusert- eller er i ferd med å legge ned arbeidsplasser. En kortsiktig og direkte konsekvens er risiko for økt arbeidsledighet og ytterligere fraflytting. Dette vil igjen utfordre den kommunale tjenesteproduksjonen både når det gjelder økonomiske rammer og kapasitet.

På ovennevnte bakgrunn vil omstilling både i næringsliv og kommuneorganisasjon bli ytterligere påkrevd i kommende planstrategiperiode. Denne jobben krever virkemidler utover det kommunen rår over, og det er en forventning om at en status som omstillingskommune kan utløse midler til omstilling- og nyskapsarbeid.

Befolkningsstatistikken fremover viser en stadig aldrende befolkning, som vil medføre at ressursene fortsatt må vris fra barn og unge, og sikre tilstrekkelige ressurser for å møte behovene innen pleie- og omsorg.

Utgifter til sosialhjelp utfordrer kommunens handlingsrom og tjenestetilbud ytterligere. En ensidig ressursvridning fra barn og unge for å møte demografisk utvikling, vil ikke løse folkehelseutfordringene som er identifisert i kommunen.

Sel kommune har siden 2016 hatt fokus på arbeidet med "Tidlig innsats". For barnehage og skoler handler dette om å bygge gode systemer og kompetanse, slik at barn og familier på best mulig måte får hjelp til rett tid. - En kan se konturene av resultater i riktig retning. Eksempelvis kommer spesialpedagogiske tiltak tidligere inn i grunnopplæringsløpet, noe som er ønsket utvikling. Utvikling knyttet til grunnskolepoeng og gjennomføringstall i videregående opplæring, er også resultat som bygger opp under dette.

Samtidig ser en fortsatt utfordringsbildet, blant annet i forhold til psykisk helse. Andelen elever som opplever mobbing er omtalt under punkt 2.2.1. - Det er viktig å understreke betydningen av å videreføre og forsterke innsatsen mot mobbing. Både i forhold til enkeltindivid og enkeltsaker gjennom aktivitetsplikten og systematisk for et godt og inkluderende skolemiljø. I folkehelseverkstedet våren 2020 ble følgende hovedutfordringer oppsummert:

- Rus og psykiske vansker
- Fysisk aktivitet/inaktivitet/overvekt

Videre planlegging og tilrettelegging av tilbudene må omfatte både forebyggende tiltak, lavterskel aktivitet og oppfølging både i forhold til psykisk og fysisk helse, samt kvalitativt gode behandlingstilbud. Dette krever tverrfaglig innsats overfor alle aldersgrupper.

Ut ifra det helhetlige utfordringsbildet kommunen står overfor, må innsatsen i videre planarbeid bygge på alle de tre definerte hovedinnsatsområdene i kommuneplanens samfunnsdel:

- Verdiskaping og næringsutvikling
- Attraktivitet og bokvalitet
- Folkehelse og livskvalitet

Vår hovedutfordring er fallende folketall, færre barn og unge innbyggere, underskudd på kvinner i aldersgruppa 20-39 år, for mange unge arbeidstakere utenfor arbeidsmarkedet, mange med behov for sosialstønning og redusert, netto innpendling i et arbeidsmarked med nedgang i antall arbeidsplasser. Prioriteringene i planstrategien må gjenspeile dette utfordringsbildet.

3. Vurdering av kommunens planbehov 2020-2023

Kommunal planlegging sier både noe om hvordan samfunnet, de kommunale tjenestene og kommunen sin organisasjon skal utvikles og hvordan arealet i kommunen skal nyttes. - Det er ulik forankring som ligger til grunn for de ulike planene. - Noen planer er lovpålagt, som kommuneplanen med handlingsdel. Andre planer er påkrevd fordi de utløser tilskudd fra andre instanser, eller fordi sentrale myndigheter stiller krav om det. Planer kan også være initiert av kommunedirektøren eller gjennom politiske bestillinger.

Ved behandling av sak 18/20 - *Kommunal planstrategi 2020-2023 - organisering og forankring av arbeidet*, fikk kommunestyret framlagt status på prioriterte planer i planstrategien for 2016-2019. Denne viste at en rekke planer er utarbeidet og revidert i forrige kommunestyreperiode. Det er også blitt en god sammenheng i "planhierarkiet" fra kommuneplan til handlingsdel (økonomiplan) og regulerings-/temaplaner.

I Fylkesmannens vurdering i kommunebilde 2020, får også kommunen gode tilbakemeldinger på planarbeidet:

Kommuneplanens arealdel og samfunnsdel er nylig oppdatert. Kompetansen på planområdet er vurdert til å være svært god. Det er lagt vekt på en planmessig og godt styrt sentrumsutvikling.

Det er i planprioriteringen for 2020-2023 lagt opp til å rasjonalisere antall planer. Det er flere begrunnelser for det:

- Kommuneplanens samfunnsdel hjemler fem gjennomgående perspektiv for alt planarbeid. Disse favner bredt. I stedet for å revidere- eller utarbeide nye planer for disse områdene, skal de være gjennomgående for de ulike areal- og temaplanene der det er relevant:
 - Folkehelse
 - Klima- og miljø
 - Innovasjon
 - Digitalisering
 - Integrering
- Økonomiplanen utgjør kommuneplanens handlingsdel. Gjennom færre tema/-delplaner, vil økonomiplanens rolle som handlingsdel bli sterkere tydeliggjort
- Erfaringene knyttet til planstrategien for 2016-2019 er at det er flere planer med overlappende tematikk.
- Planprosesser er et ressurs spørsmål både når det gjelder utarbeidelse og realisering
- Ut i fra utfordringsbilde og kommunens økonomiske situasjon, vil noen sentrale planer være avhengig av andres prioritering for å kunne realiseres.

3.1. Kommuneplaner

Kommuneplanens samfunnsdel ble slutført med kommunestyrets behandling i desember 2018. Gjennomgående perspektiv, hovedinnsatsområder og overordnet visjon/mål i planen bygger opp under FNs mål for bærekraft og satsinger som tuftes på identifiserte hovedutfordringer for planstrategiperioden 2020-2023. - Revisjon/rullering av samfunnsdelen prioriteres igangsatt i 2023.

Hovedrullering av **Kommuneplanens arealdel** ble slutført med kommunestyrets behandling i juni 2016. Planen dekker hele kommunens areal og erstatter tidligere kommunedelplaner for Sel, Ula-Dovre grense, Sandbumoen, Murudalen, Bjølstadskogen-Leirflaten, Otta, Sjoa, Heidal, Raphamn og Horgen.

I planstrategiperioden 2016-2019 var det ikke lagt opp til rullering av kommuneplanens arealdel, men det ble anført at dette skulle skje tidlig i kommende planperiode. Dette er fulgt opp i sak 65/20, der kommunestyret vedtok å legge planprogram for revisjon av kommuneplanens arealdel 2021-2035 ut til offentlig høring, med følgende plantema:

- Boliger
- Fritidsboliger
- Næringsutvikling
- Veier

Planrevisjonen antas slutført i 2022.

3.2. Reguleringsplaner og andre arealrelaterte planprosesser

Kommunen har i egenregi behov for å utarbeide reguleringsplaner. Dette i tilfeller der kommunen selv er grunneier, eller i områder som krever en type helhetlig planlegging som ikke kan forutsettes initiert av andre.

I planstrategiperioden 2016-2019 er en rekke reguleringsplaner (kommunale og private) ferdigstilt:

- Otta sentrum øst (vedtatt 2019)
- Detaljregulering for Otta stasjon og skysstasjon. **Privat** (vedtatt 2018)
- Detaljregulering Myrmoen miljøstasjon og slambehandlingsanlegg (vedtatt 2019)
- Reguleringsplan for Thoøya grunnvannsanlegg (vedtatt 2019)
- Reguleringsplan Høgsetra. **Privat** (vedtatt 2019)
- Reguleringsplan Loftsgårdsteigen (F19). **Privat** (vedtatt 2020)

Behovet for reguleringsplaner i 2020-2023 baserer seg på planprioriteringen 2016-2019 med noen justeringer ut i fra endrede behov og politiske vedtak som fordrer reguleringsarbeid:

- Nødvendig regulering som følge av flomsikring Otta sentrum: Dette må gis prioritet for å sikre framdrift i henhold til tidsplan
- Raphamn: I kommunedelplan for Raphamn fikk tre reguleringsplaner økt utnyttelsesgrad. Etter at kommunedelplanen ble erstattet av kommuneplanens arealdel ble bestemmelsene i reguleringsplanene igjen gjeldene og de tre områdene fikk lavere utnyttelsesgrad. Det er behov for en ny reguleringsplan som erstatter de tre reguleringsplanene for å øke utnyttelsesgraden tilbake til det den var i kommunedelplanen. Det er ledige fritidstomter i området.
- Industriområde Skansen, Otta: Prioritert, men ikke påstartet i planperioden 2016-2019. For deler av området samsvarer ikke dagens bruk med reguleringsplanen, arealet er regulert til industri mens arealbruken er forretninger. I tillegg må det vurderes om område avsatt til næring skal økes. Det er to gamle reguleringsplaner i området, men dagens planer hindrer ikke i utviklingen av næringsbedriftene i området. Det foreslås at planarbeidet iverksettes når reguleringsplan for Otta sentrum nord (Otta sag) er ferdigstilt, men det er ikke formelle hindringer for å starte før. I forkant av selve planprosessen, startes det en dialog med grunneiere, eiere av

næringseiendommer og næringsdrivende i Otta kultur- og næringspark basert på tidligere kartlegginger og prosjektrapport.

- Regulering område nord for NGLMS/Sel rådhus: Prioriteringen er knyttet til kommunestyrets vedtak i april 2019, samt budsjett- og økonomiplanvedtaket for 2020-2023. Se også omtale helse, omsorg og sosiale tjenester pkt. 3.4.3: *planforutsetningene må avklares parallelt med videre utredningsarbeid og prinsippvedtak knyttet til framtidens tjenestebehov i pleie og omsorg*
- Reguleringsplan for Rundhaugene (Kampen): Prioritert, men ikke påstartet i planperioden 2016-2019. For å ta vare på et naturområde er det nødvendig med reguleringsplan for området. En reguleringsplan vil for eksempel kunne hindre uttak av masser i Rundhaugene
- Reguleringsplan Høvringen: Det er flere eldre reguleringsplaner på Høvringen. Eksisterende planverk hemmer ikke utviklingen, men en oppgradering og samordning vil lette saksbehandlingen
- Muru/Meringsdalsvatnet: Prioritert, men ikke påstartet i planperioden 2016-2019. Vurderingen er at det heller bør utarbeides en skjøtselsplan for området. I planarbeidet må ulike interesser og offentlige etater bidra. Skjøtselsplanen må klargjøre hvilke tiltak som bør- og kan realiseres. Arbeidet prioriteres med oppstart i 2021. Det er viktig at landbrukskontoret er delaktige i arbeidet.
- Heidal sentrum: Prioritert, men ikke påstartet i planperioden 2016-2019. Kommuneplanens arealdel gjelder i de deler av sentrum som ikke er regulert. Vinteren 2020-2021 inviteres grunneiere, eiere av næringseiendommer og næringsdrivende til dialog om muligheter og utfordringer i sentrum og langs fylkesvei 257. På dette grunnlaget tas det stilling til om det skal startes en reguleringsplanprosess eller om reguleringsplangrep skal tas i forbindelse med revisjon av arealdelen.
- Otta sentrum vest: Prioritert, men ikke påstartet i planperioden 2016-2019. Blant annet med bakgrunn i nylig vedtatt reguleringsplan for Otta stasjon og prioritert regulering nord for Sel rådhus(NGLMS), samt eventuell utarbeidelse av parkeringsstrategi, anses det ikke å være behov for øvrig regulering.

Private reguleringsplaner behandles fortløpende og senest 12 uker etter at planforslaget er mottatt av kommunen. De private planene krever ressursinnsats fra kommunen og kommer i tillegg til den planlagte prioriteringen som handlingsdelen legger opp til. Ut i fra ambisjonen om Sel som "næringsvennlig kommune", er det viktig at kommunen tar initiativ til- og stimulerer til at private reguleringsplaner utarbeides.

Statlige og fylkeskommunale investeringer i samferdselssektoren er vesentlige for vår samfunnsutvikling og næringslivet vårt. I planperioden må det arbeides for realisering av

- ny E6 Sjøa-Otta
- utbedring E6 Otta-Dovre
- tverrforbindelse E6-Otta kultur- og næringspark
- ny rundkjøring på Rv 15 Otta vest
- en oppgradert Otta stasjon/Otta skystasjon

Framtidige investeringer i E6 og Rv.15 blir avklart i Nasjonal transportplan, som vedtas tidlig i 2022.

3.3. Tema- og sektorplaner

Vurdering av planbehov knyttet til tema- og sektorplaner er gruppert slik:

- Sentral politisk og administrativ virksomhet
- Oppvekst, kultur og integrering
- Helse, omsorg og sosiale tjenester
- Næring, klima, samfunnssikkerhet og beredskap (inkl. teknisk virksomhet)

3.3.1. Sentral politisk og administrativ virksomhet

I henhold til kommuneloven er det en del reglement og retningslinjer kommunestyret selv må fastsette prosess for revidering. Dette gjelder eksempelvis politisk delegeringsreglement, reglement for politiske utvalg og lokal forskrift om godtgjøring for folkevalgte. Det er ikke fremmet noe forslag til prioriteringsrekkefølge hva de nevnte angår.

Når det gjelder regelverk for øvrig, er både økonomi- og finansreglement revidert i 2020. Med bakgrunn i redusert økonomisk handlingsrom, framtidige investeringsbehov og derigjennom risiko, er arbeid med investeringsreglement prioritert, og behandlet av kommunestyret i sak 75/20 16.12.20. - Innkjøpsstrategi for Sel kommune ble vedtatt av kommunestyret i 2018. Innkjøpsstrategi for kommunene i Nord-Gudbrandsdal ble behandlet av kommunestyret i sak 72/20 16.12.20.

Profilerings- og informasjonsstrategi var med i prioriteringsrekkefølgen i planstrategiperioden 2016-2019. Med bakgrunn i administrativ kapasitet og redusert økonomisk handlingsrom, har ikke strategien blitt realisert. En eventuell prioritering i kommende periode, vil avhenge av ressurser til å følge opp og realisere mål og ambisjoner. Erfaringene i inneværende planperiode er at informasjonsarbeidet har fungert godt i beredskaps- og krisesituasjoner. Samtidig er det en utfordring å sikre kontinuerlig informasjonsflyt til innbyggerne i andre sammenhenger. Spørsmålet er om det heller bør utarbeides en kommunikasjonsstrategi/-plan for de enkelte saksområdene som krever prosess og medvirkning fra plan til realisering. Dette kan være utbyggingssaker, større prosjekt og prinsipielle saker knyttet til større politiske veivalg.

I perioden 2016-2019 ble det lagt ned betydelige ressurser i utvikling av en ensartet profil for og en offensiv profilering av Sel kommune, blant gjennom ny, grafisk profil, Sel-ord og bygging av en felles identitet og et felles ansvar for omdømme og utvikling i hele den kommunale organisasjonen. Vi må sikre at resultatene av dette arbeidet og at arbeidet videreføres, blant annet som del av omstillingsarbeidet og organisasjonsutviklinga internt i kommunen.

Regionen har sammen med NTNU og fylkeskommunen etablert prosjektet Universitetsregion Nord-Gudbrandsdalen, foreløpig med en varighet ut 2022. Sel kommune skal ha ambisiøse målsettinger om innovasjon i utvikling av organisasjonen og tjenestene. Vi skal understøtte universitetsregion-prosjektet og størst mulig grad dra nytte av ressursene og mulighetene prosjektet gir Sel kommune og næringslivet vårt.

Sel kommune er regionens største arbeidsgiver. I planstrategiperioden 2016-2019 er det meste av plandokumenter knyttet til kommunens arbeidsgiverrolle revidert og oppdatert. Rekruttering og kompetanseheving vil være en avgjørende faktor for framtidens tjenesteleveranse, særlig sett i lys av de demografiske utfordringene kommunen har. Overordnet arbeidsgiverpolitikk, kommunens lønnspolitikk og personalhåndboka fastsetter strategier og rammer for kompetanseheving. Kompetanseplaner må ivaretas av det enkelte fagområde/sector. - Med unntak mindre revideringer administrativt eller gjennom vedtak i AMU/PSU, anses det ikke å være behov for større prosesser knyttet til planer innenfor arbeidsgiverområdet i perioden 2020-2023.

3.3.2. Oppvekst, kultur og integrering

Kommunestyret vedtok i sak 46 /20 prinsippvedtak knyttet til plassering av ny Otta skole 1-7 på Elvebakken, ny sentrumsbarnehage på Nyhusom og bygging av hall. Dette vil forandre planleggings- og gjennomføringskapasitet fram til realisering. Økonomisk forutsettes det at de strukturelle grepene gir positiv driftskonsekvens som bidrar til å sikre nødvendig ressursvridning i henhold til demografisk utvikling.

I planstrategiperioden 2016-2019 er det meste av plandokumenter knyttet til kvalitet i barnehage og grunnskole oppdatert. Det rapporteres årlig til kommunestyret gjennom tilstandsvurdering. - Det legges opp til revisjon av plandokumentene i slutten av planperioden. Med bakgrunn i rammeplan for kulturskolen og regjeringens arbeid med ny barne- og ungdomskulturmelding (hvor kulturskolen er et viktig tema), vil kulturskolens virksomhet bli vurdert inn i kvalitetsplan for grunnskolen ved revisjon.

KOSTRA-tall viser at kommunen har god dekning når det gjelder fagkompetanse i barnehage og grunnskole. Kommunen prioriterer videreutdanning gjennom "Kompetanse for kvalitet" for å innfri kompetansekrav for lærere innen 2025. Kommunen er videre med i nasjonale satsinger for etter- og videreutdanning både i barnehage, grunnskole og PPT. - Det legges ikke opp til noen prioritering av kompetanseplan i planperioden, men systematisk arbeid for å kontinuerlig være ajour både i forhold til lovkrav og som del av helhetlig kvalitetsarbeid.

Gjennomgående satsinger som MOT og "Tidlig innsats" har oppdatert planverk. Det er lagt opp til revisjon i slutten av planperioden. Spørsmålet er om disse skal revideres som selvstendige strategier/planer, eller om ambisjoner/tiltak skal implementeres i kvalitetsplanene for barnehage/grunnskole. Vurderingen tas i forbindelse med revisjon. For "Tidlig innsats" er det viktig å ivareta det tverrfaglige perspektivet i samarbeid med forebyggende helsetjenester og barnevern.

Kulturminneplan er under utarbeidelse, med fokus på steinindustri og naturstein. Det er gitt ekstern finansiering til utarbeidelse av planen. Det er mål om politisk behandling i 2020 eller tidlig 2021. Det legges opp til jevnlig revisjon, der andre temaer innlemmes.

Det er lagt opp til revisjon av kommuneplan for idrett og fysisk aktivitet i 2021/2022. Planen krever årlig rullering, blant annet i forbindelse med søknader om tippemidler. Det foreslås at den årlige rulleringen tas inn som del av budsjett- og økonomiplanbehandlingen. Dette begrunnet med å rasjonaliser antall planbehandlinger og tydeliggjøre økonomiplanens funksjon som samfunnsplanens handlingsdel.

Plan for frivillighet var prioritert i planstrategiperioden 2016-2019. Kommunen undertegnet i 2018 avtale med "Frivillighet Norge", og kommuneplanens samfunnsdel har fastsatt at kommunen skal utarbeide en frivillighetspolitikk. Det er ikke gitt noe tidsmessig prioritering for utarbeidelse i planstrategiforslaget for 2020-2023. Det er behov for å drøfte innretning og behov nærmere før det gis prioritet.

Kommunestyret vedtok som del av budsjett- og økonomiplan 2021-2024, at det utarbeides en plan for arbeidet mot barnefattigdom i Sel. Planen skal inneholde evaluering av gjennomførte tiltak, oversikt over tiltak som er igangsatt, men legge hovedvekt på å skissere videre arbeid. Det skal legges vekt på tverrfaglighet i arbeidet, og arbeidet skal også omfatte frivillige lag og organisasjoner. Planen fremmes for politisk behandling innen utgangen av 2021.

For mange unge arbeidstakere og arbeidstakere med fremmedspråklig bakgrunn står utenfor arbeidslivet. Det må bygges videre på resultatene fra prosjektet Flyktning som ressurs og Kvalifiserings- og sysselsetting Sel (KSS) må videreutvikles. Det skal utredes om en forsterket oppfølging av unge arbeidstakere og fremmedspråklige kan inngå som del av Sel som omstillingskommune.

Alle innbyggere og besøkende skal sikres deltagelse i Sel-samfunnet på egne forutsetninger. Tilgjengelighet og universell utforming skal være gjennomgående i all planlegging og kommunikasjon.

3.3.3. Helse, omsorg og sosiale tjenester

Sel kommune har i perioden 2017-2019 gjennomført en utredning av eget bo- og tjenestetilbud. Ressursanalyser innenfor helse og omsorg tilsier en forventning om økt press på helsetjenestene. Endringen sees i sammenheng med demografi, økende levealder, sykdomsutvikling og færre i yrkesaktiv alder. I tillegg til ressursvridning fra barn/unge er det behov for å effektivisere omsorgstrappen for å møte framtidens tjenestebehov. Både strukturendring og dreining av tjenestenivået fra institusjon til HDO anses som nødvendig. - Med bakgrunn i kommunestyrets vedtak i sak 15/19 er det i budsjett- og økonomiplan for 2020-2023 avsatt ressurser til forprosjektering, og bistand i tilknytning til reguleringsarbeid for areal nord for NGLMS.

Etter kommunevalget i 2019 er det i det regionale samarbeidet tatt til orde for å se på eierskapet til NGLMS der de øvrige kommunene kommer inn på eiersiden. Dette må avklares i første halvdel av planperioden parallelt med at vi må forvente at Sykehuset Innlandet konkretiserer og realiserer sine ambisjoner og planer for videre utvikling av det desentraliserte spesialisthelse-tilbudet knyttet til NGLMS

Parallelt med ovennevnte utrednings- og forprosjekteringsarbeid fram mot kommunestyrets prinsipielle vedtak om struktur, utarbeides overordnet helse- og omsorgsplan. KOSTRA-tall viser at Sel kommune har en høy andel med fagutdanning i tjenesten. Med bakgrunn i framtidige behov og kvalitetskrav, er det like vel behov for å vurdere rekrutterings- og kompetansestrategi for helse- og omsorgstjenesten. Denne foreslås innarbeidet i overordnet helse- og omsorgsplan.

Det er iverksatt arbeid med kvalitetsplaner knyttet til rehabilitering, psykisk helse/rus og demens. Dette er planer som både skal angi kvalitetsstandarder og -tiltak for nevnte områder, og danne kunnskapsgrunnlag for overordnet helse- og omsorgsplan.

Det foreslås å revidere alkoholpolitiske retningslinjer tidlig i planstrategiperioden.

Boligsosialplan ble vedtatt i 2018 med en planperiode på 10 år. Avhengig av prinsipper knyttet til utredning av framtidens bo- og tjenestetilbud, vurderes en revidering av planen i slutten av planstrategiperioden.

Barnevernsreformen er varslet iverksatt fra 2022. Kommunene vil blant annet få fullt økonomisk og faglig ansvar for fosterhjems plasseringer. Kommunen, ved barnevernet er derfor med i et læringsnettverk for å kunne forberede seg og ivareta den kommende oppgaven sett i forhold til fag. Kommunen skal høsten 2020 delta i bufdirs tjenestestøtte-program for å sikre god kvalitet i barnevernet. - Eventuelle planbehov/-krav som følger av dette er ikke avklart.

I planstrategiperioden 2016-2019 ble en rekke planer innen helse, omsorg og sosiale tjenester utarbeidet regionalt. Se omtale av disse under punkt 4.4.

3.3.4. Næring, klima, samfunnssikkerhet og beredskap (inkl. tekniske virksomheter)

Strategisk næringsplan ble vedtatt i 2017 med planperiode 2017-2021. Avtaleperioden knyttet til regionsenterprosjektet går ut 2021. I forbindelse med at Sel søker status som - omstillingskommune, utarbeides det forslag til en 6-årig omstillingsplan med årlig handlingsdel. Under forutsetning av at kommunestyret fatter vedtak om å gå videre med prosessen etter

strategi- og forankringsfasen, foreslås det at strategisk næringsplan og handlingsplan for regionsenterprosjektet innføres der det er relevant, i omstillingsplanen. Dette forutsetter at det i omstillingsplanen inngår tydelige mål og tiltak for næringsarbeidet og videre utvikling av Otta som regionsenter og by med nødvendige økonomiske og menneskelige ressurser for oppfølging.

Sel skal være en næringsvennlig kommune. Dette betinger at hele den kommunale organisasjonen har eierskap til ambisjonen og konkretiserer denne i kjennetegn ved kulturen og leveransen i den daglige samhandlinga med næringslivet og etablerere. Kulturbygginga «Sel – en næringsvennlig kommune» videreføres gjennom planperioden.

Arbeidet med revisjon av felles landbruksplan for Sel og Vågå ble slutført med kommunestyrets vedtak i sak 61/20. Planperioden er satt til 2024/2025, med oppstart rullering 2023. Felles beitebruksplan for Sel og Vågå -2027 ble vedtatt av kommunestyret i august 2018. Det er ikke vurdert behov for å revidere planen i perioden 2020-2023.

Overordna Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) utarbeides regionalt, og i henhold til kommuneplanens samfunnsdel har kommunen mål om å revidere denne hver valgperiode. Revisjonsarbeidet er noe forsinket, men er påstartet i regi av 6k beredskap. Overordna beredskapsplan for kommunen gjennomgås og tilpasses årlig ut i fra endringer. Dette er en del av beredskapsrapporteringen til kommunestyret i desember hvert år.

På bakgrunn av overordna ROS-analyse, kan det bli behov for en mer omfattende revisjon av den overordna beredskapsplanen. Det er lagt inn i planprioriteringen. Det vises til kommuneundersøkelsen 2020, der det går fram at eksisterende risiko- og sårbarhetsfaktorer bare delvis er omfattet i kommunens helhetlig ROS-analyse. Kommunen har også bare delvis vurdert sin evne til å opprettholde kriseledelse, helse- og omsorgstjenester samt brann- og redningstjenester.

Delplaner behandles ikke politisk, men rapporteres som en del av den årlige beredskaps gjennomgangen. Pandemiplan ble oppdatert i januar 2020, og delplan bortfall EKOM er prioritert for 2020, og under arbeid (men prosess forsinket, blant annet pga korona).

Som følge av arbeidet knyttet til flomsikring av Otta sentrum, vurderes det å utarbeide en overordna temaplan knyttet til håndtering av overvann.

Parkeringsstrategi og sti-/løypeplan var prioritert i planstrategiperioden 2016-2019. Arbeidet ble påstartet, men videre prosess avvendes i påvente av annet relatert plan- og utviklingsarbeid. Det foreslås ingen tidsmessig prioritering av disse i planstrategiperioden 2020-2023.

Handlingsplan for VA og Veg ble vedtatt av kommunestyret henholdsvis i 2014 og 2016. Begge har en planperiode på 10 år. Årlig rullering av handlingsprogrammet har de siste årene vært en del av budsjett- og økonomiplanen som kommuneplanens handlingsdel.

Kommunal trafiksikkerhetsplan 2019-2022 ble vedtatt i 2019, og det legges framover opp til at årlig rullering blir en del av budsjett- og økonomiplanbehandlingen.

Klima- og miljø er gjennomgående perspektiv. I tillegg har det i perioden 2016-2019 vært ambisjon om å utarbeide en handlingsplan med konkrete målsettinger knyttet til de ulike delområdene. Med bakgrunn i administrativ kapasitet og andre prioriteringer, har ikke arbeidet kommet i gang. Det er like vel jobbet godt med ulike klima- og miljøtiltak de siste årene. Med bakgrunn i at det er etablert klimanettverk i Nord-Gudbrandsdal med støtte fra Miljødirektoratet, bør det vurderes om det kan utarbeides en regional klima- og miljøplan, slik det har vært gjort tidligere.

4. Planstrategiens handlingsdel 2020-2023

Matrisene i denne delen følger inndelingen i del 3. Det er lagt inn noen fargesymbol på eksisterende planer i forhold til alder og aktualitet:

Alder og aktualitet tilsier klare behov for rullering/revidering
Alder og aktualitet tilsier mulige behov for rullering/revidering
Alder og aktualitet tilsier ikke behov for rullering/revidering
Nye planer

Noen planer vil ha oppstart ett år, og slutføring et annet. Dette vil være markert slik:

(x) – år oppstart/arbeidsperiode

x - år avslutning

Det er vanskelig å fastslå hvor lang tid en planprosess vil ta. Ulike forhold vil spille inn. Det legges derfor opp til en årlig gjennomgang i formannskapet, når det gjelder status på planprioriteringene.

4.1. Kommuneplaner

Prioritet	Planens navn	Vedtatt	2020	2021	2022	2023
1	Kommuneplanens arealdel	2016	Planrullering med tematisk planrevisjon igangsatt gjennom kommunestyrets vedtak i 65/20. Revisjonsarbeidet antas slutført i 2022.			
2	Kommuneplanens samfunnsdel	2018				Oppstart planrevisjon

4.2. Reguleringsplaner og andre arealrelaterte planprosesser

Prioritet	Planens navn/merknad	2020	2021	2022	2023
1	Reguleringsplan for Otta sentrum nord (Otta sag). Privat. Under arbeid	(x)	x		
2	Reguleringsplan for kirkegårdsutvidelse Selsverket. Under arbeid	(x)	x		
3	Regulering område for pumpestasjoner. Flomsikring Otta sentrum	(x)	X		
4	Reguleringsplan Raphamn	(x)	x		
5	Industriområde Skansen, Otta.	(x)	x		
6	Planarbeid E6 Sjoa Otta	(x)		x	
7	Reguleringsplan for område nord for NGLMS/Sel rådhus		(x)	x	
8	Reguleringsplan for Rundhaugene (Kampen)			(x)	x
9	Reguleringsplan Høvringen			(x)	x
	Private reguleringsplaner som fremmes. <i>Følgende er under arbeid pt:</i> Hannelie hyttefelt Høvringen sentrum, område F25-Skaugen Furusjøvegen hyttefelt, Mysusæter sentrum, område F10	Løpende prioritering ut i fra kravene i plan- og bygningsloven.			

Endres fra reguleringsplan til skjøtselsplan: Muru/Meringsdalsvatnet. Tidsmessig prioritering legges inn med oppstart i løpet av 2021.

For å legge til rette for en bærekraftig og hensynsfull bruk av parkeringsplassen på **Spranget**, skal det vurderes utarbeidelsen av en reguleringsplan. Dette for å gi retningslinjer for bruken og utviklingen av området i tråd med de regionale planene, målsetningene og faktisk bruk.

Både forberedelse til flomsikring av Otta sentrum, andre større utbyggings-/utviklingsprosjekt og statlige/fylkeskommunale investeringer knyttet til samferdsel, krever bistand planmessig, og kan påvirke planlagt framdrift.

4.3. Andre planer – felles og sektorvise:

4.3.1. Sentral politisk og administrativ virksomhet

Prioritet	Planens navn	Vedtatt/merknad	2020	2021	2022	2023
1	Reglement for investeringer/prosjektstyring <i>Kommunestyret</i>	Ny plan. Vedtatt av kommunestyret i sak 75/20 16.12.20	x			
2	Anskaffelsesstrategi/ Innkjøpsreglement <i>Kommunestyret</i>	2020 Vedtatt av kommunestyret i sak 72/20 16.12.20	x			
Uprioritert. <i>Se merknad</i>	Profilerings- /informasjonsstrategi	2010 <i>Planprioritet vil avhenge av adm.kapasitet og ressurser til oppfølging. Vurdere kommunikasjonsstrategi i hver enkelt sak som krever prosess fra plan til realisering</i>				
3	Overordnet arbeidsgiverpolitikk <i>Kommunestyret</i>	2018 <i>Revisjon</i>			(x)	X
4	Økonomi- og finansreglement <i>Kommunestyret</i>	2020 <i>Revisjon</i>				(x)
	Politiske reglement og retningslinjer kommunestyret selv fastsetter prosess for, ihht kommuneloven <i>Kommunestyret</i>	Ingen tidsangivelse i planstrategien. Kommuneloven fastsetter frister for revisjon i valgperioden, og kommunestyret fastsetter selv prosess for revisjon				
	Arbeidsgiverpolitiske delplaner og retningslinjer <i>AMU/PSU eller kommundirektøren</i>	Revisjoner ivaretas etter fastsatt plan/gjeldende vedtak (årlig/annet hvert år)				

4.3.2. Oppvekst, kultur og integrering

Prioritet	Planens navn	Vedtatt/merknad	2020	2021	2022	2023
1	Kulturminneplan Kommunestyret	Ny plan Planen er under utarbeidelse. Vurdere revisjon i 2023/2024	(x)	x		(x)
2	Plan for arbeidet mot barnefattigdom	Ny plan Vedtatt som del av budsjett- og økonomiplan 2021-2024		x		
2	Plan for idrett og fysisk aktivitet Kommunestyret	2017 Planperiode 2017-2021. Foreslår at årlig rullering er en del av budsjett-/økonomiplan, og ikke selvstendig sak		(x)	x	
3	Kvalitetsplan for Selskolen Kommunestyret	2018 Planperiode 2018-2022. Skal også inkludere kulturskolen ved revisjon			(x)	X
4	Kvalitetsplan for Selbarnehagene Kommunestyret	2018 Planperiode 2018-2022. Revisjon			(x)	X
	Frivillighetspolitikk	Ikke gitt prioritet. Ambisjonsnivå og innhold må avklares nærmere				
Se merknad	Strategi og handlingsplan for MOT	2018 Vurdere selvstendig planrevisjon eller implementering i kvalitetsplanene for bhg./skole ved revisjon			(x)	X
	Tidlig innsats strategi og handlingsplan				(x)	X

Mindre planer og rutiner/reglement/retningslinjer for oppvekst/kultur omtales ikke her, da disse er delegert til driftsutvalg eller kommunedirektør, og følger egen plan for revisjon.

4.3.3. Helse, omsorg og sosiale tjenester

Prioritet	Planens navn	Vedtatt/merknad	2020	2021	2022	2023
1	Alkoholpolitiske retningslinjer Kommunestyret	2016 Planperiode 2016-2020. Revisjon	(x)	X		
2	Delplaner kvalitetsutvikling: Rehabilitering Psykisk helse/rus Demens Driftsutvalget, evt kommunestyre	Nye planer. Under arbeid. Danner kunnskapsgrunnlag for overordnet helse- og omsorgsplan	(x)	x		
3	Overordnet helse- og omsorgsplan Kommunestyre	2012 Kobles mot utredning framtidens bo- og tjenestetilbud. Det tas forbehold om framdrift	(x)	x		
4	Boligsosial plan Kommunestyre	2018 Planperiode 2018-2028. Vurdere revdering i slutten av planperioden				(x)?

	Eventuelle planbehov/-krav som følge av barnevernsreformen	Eventuelt ny plan. <i>Må avklares nærmere</i>				
--	--	---	--	--	--	--

Mindre planer og rutiner/reglement/retningslinjer for helse, omsorg og sosiale tjenester omtales ikke her, da disse er delegert til driftsutvalg eller kommunedirektør, og følger egen plan for revisjon.

4.3.4. Næring, klima, beredskap og teknisk drift

Prioritet	Planens navn	Vedtatt/merknad	2020	2021	2022	2023
1	Omstillingsplan for Sel kommune 2021-2027 <i>Kommunestyre</i>	2020 <i>Erstatter Strategisk næringsplan og ivaretar videreføring av "Regionsenterprosjektet" etter endt avtaleperiode.</i> Vedtatt av kommunestyret i sak 77/20 16.12.20	x			
2	Overordna ROS-analyse	2015 <i>Planperiode 2015-2019. Revisjon under arbeid regionalt</i>	(x)	x		
3	Plan for kartlegging og verdsetting av friluftsområder <i>Formannskap</i>	Ny plan <i>Prosess i gang, med ekstern finansiering. Grunnlag for revisjon kommuneplanens arealdel</i>	(x)	x		
4	Overordna beredskapsplan Sel kommune <i>Kommunestyret</i>	2019 (siste revisjon) <i>Vurderer om det er behov for større revidering etter at overordna ROS-analyse er utarbeidet</i>		x		
	Overordna temaplan for håndtering av overvann	Evt. ny plan <i>Vurderes som følge av flomsikringsarbeidet i Otta sentrum</i>			x	
	Parkeringsstrategi Otta sentrum	Evt. ny plan <i>Avventes i forhold til andre igangsatte prosesser i Otta sentrum</i>			(x)	
	Sti- og løypeplan	Evt. ny plan. <i>Avventes i forhold til andre igangsatte prosesser (eks. oppfølging Mulighetsstudien Spranget Mysusæter)</i>				(x)
5	Kommunal trafikksikkerhetsplan	2019 <i>Planperiode 2019-2022. Det legges opp til mindre revisjon i 2022/2023. Foreslår at årlig rullering er en del av budsjett-/økonomiplan, og ikke selvstendig sak</i>			(x)	x
6	Hovedplan VA	2014 <i>Foreslår at årlig rullering er en del av budsjett-</i>				(x)

		/økonomiplan, og ikke selvstendig sak. Hovedrevisjon i slutten av planperioden				
7	Landbruksplan for Sel og Vågå Kommunestyret	2020 Kommunestyret fastsatte i sak 60/20 oppstart planrevisjon i 2023				(x)
	Hovedplan veg	2016 Foreslår at årlig rullering er en del av budsjett-/økonomiplan, og ikke selvstendig sak Hovedrevisjon prioriteres ikke, ut i fra at planen har 10 års gyldighet				
	Felles beitebruksplan for Sel og Vågå	2018 Planperiode 2018-2027, Revisjon prioriteres ikke				

4.5. Regionale planer og satsinger

I planstrategiperioden 2016-2019 ble en rekke planer utarbeidet regionalt, spesielt innen helse- og omsorg, gjennom etablert helsesamarbeid i Nord-Gudbrandsdal. Disse er omtalt under www.nglms.no. Det må tas stilling til om den enkelte plan revideres regionalt, gjennom andre samarbeidskonstellasjoner eller av kommunen alene. Planprioritering vil påvirkes av de veivalg som gjøres.

- **Klima- og energiplan** er omtalt i planstrategidokumentet. Det gjøres en vurdering på om denne skal utarbeides regionalt, slik det har vært gjort tidligere
- **Regional digitaliseringsstrategi** ble vedtatt av Sel kommunestyre i 2017. Denne er fulgt opp gjennom årlige, kommunale handlingsplaner. I tillegg er det etablert et regionalt velferdsteknologiprojekt innen helse/omsorg. -Eventuell regional planrevisjon vurderes.
- **Regional innkjøpsstrategi** er omtalt i planstrategidokumentet, og det legges opp til politisk behandling i Sel når utkast foreligger.
- Strategisk plan for Regionrådet Nord-Gudbrandsdal 2021-2024, behandles våren 2021. Dette er et dokument som supplerer kommunens helhetlige planarbeid knyttet til næringsutvikling, bosetting og helse.

Med bakgrunn i identifiserte hovedutfordringer, vil interkommunalt samarbeid om tjenesteutvikling bli ytterligere aktualisert. Flere områder ble utredet i samarbeid med Vågå i 2019. Avhengig av videre arbeid, kan det bli behov for endrede planprioriteringer.

Kilder

- **Bufdir:** [Barnefattigdom - kommunemonitor](#) Sel
- **Folkehelseinstituttet - FHI:**
 - [Folkehelseprofil Sel 2020](#)
 - [Kommunehelsa - statistikkbank](#)
- **Fylkesmannen i Innlandet:**
 - [Kommunefakta](#) - statistisk samleside
 - [Kommunebilde 2020](#)
- **Imdi.no:** [Integreringen i Sel kommune - tall og statistikk over integreringen i kommunen](#)
- **Innlandet fylkeskommune:**
 - [Prosessider knyttet til utarbeiding av Innlandsstrategien](#)
 - [Regionale planer gjeldende for Oppland](#)
- **Kommunal- og Moderniseringsdepartementet, 2019:** [Nasjonale og regionale forventninger til kommunal planlegging 2019-2023](#)
- **Nav:**
 - [Nav Innlandets omverdensanalyse 2019](#)
 - [Nav Innlandet - legemeldt sykefravær etter bosted, 1.kvartal 2020](#)
 - [Nav Innlandet - hovedtall arbeidsmarkedet juli 2020](#)
 - [Nav 2020 - mottakere av uføretrygd fylke og kommune](#)
- **Oppland fylkeskommune:**
 - [Folkehelse og levekår, 2018 \(i samarbeid med Østlandsforskning\)](#)
 - Tilstandsrapporter videregående opplæring 2015-2019
 - Oppland fylkeskommunes trafikksikkerhetsutvalg/SVV: [Vegtrafikkulykker Oppland 2018](#)
- **Regjeringen.no:** [Gjeldende statlige planretningslinjer og -planbestemmelser](#)
- **Sel kommune:**
 - [Budsjett- og økonomiplan 2020-2023](#)
 - [Gjeldende planstrategi, kommuneplan og øvrig planverk i Sel kommune](#)
 - [Otta som by- og regionsenter i Nord-Gudbrandsdal: Utviklingsstrategi mot år 2035](#)
 - Sel idrettsråd - presentasjon av frivilligregnskap for kommunestyret
 - Politiske saker med relevans for planstrategiarbeidet
 - Tilstandsrapport for Selbarnehagene 2018-2019
 - Gjennomført folkehelseverksted våren 2020
 - Valgresultat kommunevalg 2011,2015 og 2019
 - Innspill fra ulike virksomheter i Sel kommune
 - Pliktig årsberetning Sel kommune 2019
- **SSB:**
 - [Regionale befolkningsframskrivinger, august 2020](#)
 - [Kommunefakta Sel](#)
 - KOSTRA-tall bearbeidet av KS konsulent
 - Bearbejdede SSB-tall gjennom kommuneprofilen.no
 - [Indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene](#)
- **Telemarksforskning, 2019:** [Regionale analyser fjellkommuner - Sel](#)
- **Udir:**
 - Elevundersøkelsen
 - Utdanningsspeilet 2019
- **Ungdata.no:**
 - [Resultat Sel kommune 2018](#)